

1947 שנה לחורבן בית המקדש השני

סדר הקינות

1. הקדמה: ירושלים אז והיום _____ 3
2. שבת, סורו מני _____ 5
3. איכה אצת באפך _____ 7
4. אאדה עד חוג שמים _____ 8
5. איכה את אשר כבר עשוהו _____ 10
6. אז במלאת ספק _____ 15
7. אש תוקד בקרבי _____ 17
8. יום אכפי הכבדתי _____ 19
9. ציון, הלא תשאלני _____ 20
10. ארץ חפץ נדחיד _____ 22
11. זכרו נא וקוננו _____ 24
12. אלי ציון ועריה _____ 26
13. לשנה הבאה בירושלים _____ 28

נל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה

הקדמה: ירושלים אז והיום

דף יומיומי - ירושלים של מעלה וירושלים של מטה - הרב אביהוד שורץ

בית המדרש הוירטואלי - <https://goo.gl/xNpQnQ>

הגמרא בתענית דף ה' מביאה צרור של דברי אגדה בהם דנו רב נחמן ורבי יצחק. במסגרת קובץ זה נאמר: הכי אמר רבי יוחנן: אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה.

הגמרא מבהירה, כי העיר ירושלים בנויה בשני רבדים: ירושלים של מעלה וירושלים של מטה. במשך אלפי שנים התפללו יהודים בארצות גלותם שייזכו לשוב אל ירושלים, ולראותה בבנינה. דברי הגמרא בסוגייתנו עמדו נר לרגלם: השיבה לירושלים של מטה היא שתוביל גם להשראת שכינה, ולבנינה של ירושלים של מעלה. בדור האחרון זכינו בחסדי שמיים לניסים גלויים, ושבנו אל ירושלים של מטה. ירושלים שוב איננה חרבה ושוממה, אלא הולכת ונבנית לתפארת בידי בניה ובונה. היו מפוסקי הדור שאף הסיקו מכך מסקנות הלכתיות. כך, למשל, הציעו הרב שלמה גורן והרב חיים דוד הלוי שינויים קלים בנוסח תפילת נחם, כדי שיתאימו יותר למצבה הנוכחי של ירושלים השלימה והמאוחדת.

לעומתם, פוסקים רבים התנגדו לשינוי הנוסח. בין המתנגדים היה גם הרב עובדיה יוסף (שו"ת יחוה דעת, א' מ"ג). הוא מעלה טיעונים הלכתיים שונים לכך שאין באפשרותנו לשנות את הנוסח, ולבסוף מעלה גם טיעון עקרוני: ומלבד זה גם הרוחניות של ירושלים היא בעוונותינו הרבים בשפל המדרגה... כי מה מאוד ידאב לב כל החרד לדבר ה' על התפרקות הדור מחיי תורה ומצוה, חינוך אלפים ורבבות מילדי ישראל ללא תורה וללא מצוה, והרס חומת הצניעות והמוסר, וריבוי חילולי השבת, והפרת סדרי הכשרות, ועוד כהנה וכהנה. בושנו וגם נכלמנו כי שודדו ארמנותינו, אלו הארמונות של תורתנו הקדושה.

הגר"ע יוסף מתריע, למעשה, על הפער שבין ירושלים של מטה, זו הנבנית לתפארת, ובין ירושלים של מעלה - ירושלים הרוחנית, שבנייתה לצערנו עודנה מתעכבת. בפיוט הידוע הנאמר בקהילות אשכנז בתפילת נעילה נאמר:

אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהְמָיָה
בְּרֵאוֹתַי כָּל עֵיר עַל תִּלְהָ בְּנוּיָה
וְעֵיר הָאֱלֹהִים מְשַׁפֶּלֶת עַד שְׂאוֹל תַּחְתָּיָה
וּבְכָל זֹאת אָנוּ לָיָה וְעֵינֵינוּ לָיָה

ההבנה הפשוטה היא, כי אנו מקוננים על הפער בין ירושלים החרבה, ובין ערי בירה אחרות בעולם העומדות לתפארת. ואולם, בעל "פרי מגדים" על השולחן ערוך, הציע ביאור אחר:

ושמעתי מאדוני אבי הרב ז"ל... שזה שאומרים "בראותי כל עיר על תילה בנויה" - היינו ירושלים של מטה; "ועיר הא-להים מושפלת" - היינו ירושלים של מעלה, שם ניכר החורבן.

הפרי מגדים מפרש את הפיוט בהתאם לסוגייתנו: הבכי איננו על הפער בין ירושלים וניו-יורק, אלא על הפער בין בנינה המעשי של ירושלים ובין בנינה הרוחני.

כאמור, הרב חיים דוד הלוי היה מן המצדדים בשינוי נוסח תפילת נחם. את תשובתו בנושא הוא מסיים בהתייחסות לאותה שאלה ערכית שהטרידה את שאר הפוסקים:

לגופו של דבר באמת, טעות מרה בידך, וחביבים הם אותם בנים שבאים לחצרות בית ה' בכל מצב ובכל תנאי, והלואי והיינו זוכים שכל ישראל בהמוניהם יעלו ויבואו בכל טומאתם... ואין אתה רשאי לקרוא לירושלים

הקדמה: ירושלים אז והיום

"שוממה מבלי בניה" מפני שחלק מהם עזבו דרך ה', וכך אמר ר' מאיר "בין כך ובין כך קרויים בניים". והקדוש ברוך הוא יתברך שמו אוהב הוא את אותם הבנים, אשר אותם ביזית במכתבך, הרבה יותר ממה שמסוגל אדם לאהוב את הכשרים והצדיקים בישראל, והדברים ארוכים ודי למבין".

גם כאשר ירושלים של מטה נבנית שלא באופן האידאלי, עצם בניינם של אותם בניים-בונים רצוי לפני ה', והדברים ארוכים ודי למבין.

תהלים פרק נא, כ

היטיבה בְּרִצּוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָּם: אֶז תַּחֲפֹץ זַבְחֵי צְדָק עוֹלָה וְכִלְיֵי אֶז יַעֲלוּ עַל מִזְבְּחֶךָ פָּרִים:

אבן עזרא תהלים פרק נא פסוק כ

היטיבה - אמר אחד מחכמי ספרד כי אלה השנים פסוקי' הוסיף' אחד מהחסידיים שהיה בבבל שהיה מתנפל לפני השם ומתפלל המזמור הזה והצריכו לדבר זה בעבור שלא נודע כי ציון הוא המקום הנבחר רק בעת זקנות דוד. גם נכון הוא שנאמר ברוח הקודש:

שמות פרק לא, טז-יז

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֵת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֵת לְדֹרֹתָם בְּרִית עִוְלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבֵת וַיִּנְפֹּשׁ:

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה י סימן ט

אר"ש בן יוחאי בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו, הוא מוסיף מחול על הקודש, אבל הקדוש ברוך הוא שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו, נכנס בו כחוט השערה

ירמיהו פרק לב, ו-ז

וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דָבָר ה' אֵלַי לֵאמֹר: הִנֵּה חֲנַמְמָאֵל בֶּן שֵׁלִם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךָ לֵאמֹר קִנְהָ לְךָ אֶת שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגְּאֻלָּה לְקִנּוֹת: וַיָּבֵא אֵלַי חֲנַמְמָאֵל בֶּן דָּדִי כְּדָבָר ה' אֵל חֲצַר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְהָ נָא אֶת שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ בְּנֵימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַיִּרְשָׁה וְלְךָ הַגְּאֻלָּה קִנְהָ לְךָ וְאָדַע כִּי דָבָר ה' הוּא... וְאֶתְפַּלֵּל אֵל ה' אַחֲרַי תַּתִּי אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֵל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה לֵאמֹר: אֶהְיֶה אֲדֹנָי ה' הִנֵּה אֶתְּנָה עֲשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ בְּכַחַךְ הַגְּדוֹל וּבְזִרְעֶךָ הַנְּטוּנָה לֹא יִפְּלֹא מִמֶּךָ כֹּל דָּבָר... הִנֵּה הַסְּלָלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלִכְדָּהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים הַנְּלַחֲמִים עֲלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעַב וְהַדָּבָר וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הִנֵּה וְהִנֵּה רָאָה: וְאֶתְּנָה אֶמְרָתְךָ אֵלַי אֲדֹנָי ה' קִנְהָ לְךָ הַשְּׂדֵה בַּפֶּסֶף וְהָעֵד עֲדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים: וַיְהִי דָבָר ה' אֵל יְרֵמְיָהוּ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ כֹּל בְּשֶׁר הַמִּמְנִי יִפְּלֹא כֹּל דָּבָר:

רד"ק ירמיהו פרק לב פסוק כז

הנה, הממני יפלא - באמת לא יפלא וידעתי שהעיר תנתן ביד הכשדי' כי לא שב אפי מהם כי רבו עונותיהם להכעיסני ואף על פי כן אמרתי לך לקנות השדה להיות להם נחמה שישבו מהגלות ויקנו שדות ובתים בארץ הזאת:

איכה פרק ג פסוק כב

חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנּוּ כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו:

New York Times, May 7, 1994

Brooklyn Girl Is Found Safe In Woods in Massachusetts

STURBRIDGE, Mass., May 6— Displaying survival skills that impressed local people familiar with the outdoors, a 14-year-old Hasidic girl from Brooklyn who disappeared on Wednesday when a school outing in a Connecticut state park went awry was found today by the police in dense, swampy woods, frightened and tired but praying by the side of a tree.

Suri Feldman had carefully rationed her sandwiches so that they sustained her for the two days and two nights she was lost. She found ledges to keep her dry during occasional drizzles. When search helicopters flew overhead, she tried to signal them with the flash on her camera.

...

News that she was alive and well set off jubilation in her neighborhood in Brooklyn and by the mixture of black-suited and bearded Hasidim and local volunteers who had searched the woods for her. At a firehouse that was the command center for the search, the Hasidim began dancing in a circle, holding high an umbrella-shielded Torah that they had brought in case they had to stay in the area during the Sabbath.

"I cannot pay the community for what they've done," her father said later. "But hopefully God will repay them."

שַׁבַּת סוּרוּ מִנִּי / רַבִּי אֲלֵעָזָר הַקַּלִּיר

תורה תמימה איכה פרק ג פסוק כב

חסדי ה' וגו' - א"ר שמעון בן לוי, משהקב"ה מתייאש מן הצדיקים בעוה"ז הוא חוזר ומרחם עליהם, הדא הוא דכתיב חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו [מ"ר]:

תורה תמימה הערות איכה פרק ג הערה לז

(לז) ר"ל בעת שנראה כי באה הרעה למרום קצה עד שנראה רוח יאוש, אז תבא תשועת ה' כהרף עין.

<p>אתה קלים הכבדת ומעדתי ערמוני. קרבת בא אלי ויחרימוני. קראתי ליושבי גבעון עוד הם זרמוני. קולי להשמיע בערב הגרימוני. קומי עבורי בהתל הערימוני.</p>	<p>שַׁבַּת סוּרוּ מִנִּי שְׁמַעוּנִי עוֹבְרֵי סָחִי וּמְאוֹסֵי הַשִּׁימוּנִי בְּעַדְרֵי חֲבָרִי. סְכוּתָהּ מִשְׁכָּן מִסְכּוֹת דְּבִירֵי. סְכוּתָהּ וְהַבְּלָגוּ גְבוּרֵי. סָפְקוּ כֶּף וּמַעְדוֹ אֲבָרֵי.</p>
<p>קראתי למאהבי המה רמוני: למה רוח אפינו לטבח שמרו. ראית כי כתנור עורנו כמרו. ראית כי עמל וכעס באוונך גמרו. רבת ביד יחזקאל לנקם כמו מרו. ראה ונכחידם מגוי אמרו.</p>	<p>בְּסֵלָה כָּל אֲבִירֵי: נִפְלָה עוֹדֵינוּ בְּצוּל דְּבוּיָהּ. עֵינֵי חֲכֵתָה לְחִזּוֹן בֶּן בְּרַכְיָהּ. עַד פְּלֵאֵי גִלְגָּל חֲבוּיָהּ. עֵינֵי מַעוֹלָלָת בִּינוּנִית נְכוּיָהּ. עֲשֵׂה וְנַחֵם וַיִּקְרָא לְבִכְיָהּ.</p>
<p>ראה יי כי צר לי מעי חמרמרו: השיבנו שישי שמע לגוי צאני. שבתם רמוס חצרי להדביאני. שפתי משוררי דביר דממו להדאיבני. שמעת זמורות אף הכין לטאטאני. שכבו ונדהו חצץ להבריאני.</p>	<p>וְגַם עַל אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכִיָהּ: עַל פְּנֵי פֶרֶת נִפְצוּ חֲסִידֶיהָ. פְּלָגֵי סוּף זָכְרָה בְּעָרוֹ יְסוּדֶיהָ. פַּחַד חֲטָא שִׁילָה תַּכְּפֵי סוּדֶיהָ. פָּצוּ חֲזִירֵי יַעַר אִיָּה חֲסִידֶיהָ. פָּצוּ מַעֲשֵׂה עֲרִיָּה לְנֶדֶיהָ.</p>
<p>שמעו כי נאנחה אני: כי תם חקת בכס אופניך. תשיב להם גמול כאז חזות פניך. תרדוף לצלמון יועצי רע על צפוניך. תתן להבהב נותצי פניניך. תקרא לשפרם בוס כמוס בפניך.</p>	<p>פְּרִשָׁה צִיּוֹן בְּיַדֶּיהָ: עַל הַר צִיּוֹן צָדוּ שְׂאוּנֵי מְדִנִּי. צָפוּ עַל רֹאשֵׁי זְדוּנֵי. צָמְתוּ בְּנֹב לַעֲמֹד זְדוּנֵי. צַד נִצְרָתָה לְעוֹרֵר מְדִנִּי. צָעַק עַמִּי בִימֵי בֶן דִּינֵי.</p>
<p>תבא כל רעתם לפניך: תבא אל צר אשר בלנו. למבוא חמת בחמה נהלנו. עד לחלח וחבור הגלנו. זקן ובחור ובתולה כבלנו. רם הבט נא עמד בלנו.</p>	<p>צַדִּיק הוּא יְיָ: צַדִּיק הוּא יְיָ: צַדִּיק הוּא יְיָ: צַדִּיק הוּא יְיָ:</p>

איכה אצת באפד / רבי אלעזר הקליר

איכה פרק א, א

איכה זשבה בךד העיר רבתי עם היתה פאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) איכה פרק א סימן א

(א) איכה. אמר ירמיהו משה ראה את ישראל רבים ככוכבי השמים ואמר עליהם (דברים א, יב) איכה אשא לבדי טרחכם, ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב (שם י). ועכשיו הם יושבים כאבל וקונן עליהם איכה. אמר ירמיהו הנביא אי כה, איה הבטחה שאמר השם לאברהם אבינו (בראשית טו, ה) הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספר אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך.

ולמה נאמרו קינות באל"ף ביי"ת, כדי שיהיו נגרסים בפי המקוננים. דבר אחר למה לקו ישראל באל"ף ביי"ת, הם עברו מאל"ף ועד תי"ו לפיכך לקו מא' ועד תי"ו. ס"א למה לקו באל"ף ביי"ת, אמר השם (שם מג) יען וביען במשפטי מאסו, אני אמרתי לברכם מא' ועד תי"ו, שנאמר (ויקרא כה) אם בחוקותי עד קוממיות, והם סרחו ולקו מא' ועד תי"ו.

איכה רבה (בנובר) פתיחתא ד

רבי אבהו פתח. והמה כאדם עברו ברית (הושע ו ח). והמה כאדם זה אדם הראשון, אמר הקב"ה אדם הראשון הכנסתיו לגן עדן וצויתיו, ועבר על צוויי, ודנתו בגירושין ודנתיו בשילוחין, וקוננתי עליו איכה... שנאמר, "וויאמר לו איכה," איכה כתיב. אף בניו הכנסתי אותם לארץ ישראל, וצויתים, ועברו על צוויי, ודנתי אותם בשילוחין, וקוננתי עליהם איכה ישבה בדד.

איכה מללת במאסד למחות ביד מונים מנשאיד. ולא זכרת נשיאת נוצת נשר אשר נשאת לנשאיד. ובכן נהינו. זכור יי מה היה לנו:	איכה אצת באפד לאבד ביד אדומים אמוניד. ולא זכרת ברית בין הבתרים אשר בררת לבחוניד. ובכן בטנינו. זכור יי מה היה לנו:
איכה שחת בסערד לסגר ביד סעפים סהדיד. ולא זכרת עז עדי עדיים אשר עשרת לעבדיד. ובכן ענינו. זכור יי מה היה לנו:	איכה געררת בגעררת לגלות ביד גאים גאולידי. ולא זכרת דליגת דלוג דרד אשר דלגת לדגלידי. ובכן דברנו. זכור יי מה היה לנו:
איכה פצת בפחדד לפגר ביד פריצים פלאידי. ולא זכרת צהלת צבי צדיק אשר צפנת לצבאידי. ובכן צעקנו. זכור יי מה היה לנו:	איכה הגת בהגיונד להדוף ביד הוללים המונידי. ולא זכרת ועוד ותק וסת אשר ועדת לוועודידי. ובכן וקוננו. זכור יי מה היה לנו:
איכה קראת בקריאתד לקנות ביד קמים קרואידי. ולא זכרת רגש רכב רבותים אשר רצית לרעידי. ובכן רגננו. זכור יי מה היה לנו:	איכה ונחת בועמד לזלזל ביד זרים זבולדי. ולא זכרת חתון חקי חורב אשר חקקת לחמולדי. ובכן חוינו. זכור יי מה היה לנו:
איכה שאפת בשאפד לשלוח ביד שודדים שלמידי. ולא זכרת הנקף תלתלי תאר אשר תכנת לתמימידי. ובכן תאננו. זכור יי מה היה לנו:	איכה טרחת בטרחד לטרוף ביד טמאים טלאידי. ולא זכרת יקר ידידות ישר אשר יחדת ליודעידי. ובכן יללנו. זכור יי מה היה לנו:
תאננו לשפוד במים. על מה ביום זה נשבינו פעמים. זכרי בהיותי בשלוח יושבת בירושלים. רגנתי, ועתה אאדה עד חוג שמים:	איכה כונת בכעסד לכלות ביד כפירים כרמידי. ולא זכרת לא לזנוח לעולם אשר למדת ללקוחידי. ובכן להגנו. זכור יי מה היה לנו:

אַאָדָה עַד חוּג שָׁמַיִם / רַבִּי אֱלֶעָזָר הַקַּלִּיר

הרב דוד פוקס, סדר קינות קורן

הקליר ניסח קינה זו בלשון יחיד, והיא מבטאת את כאבו האישי על החורבן שהיה ועל מצבו המדולדל של העם כעת. אין בה תיאורי חורבן, אך הצער בא לידי ביטוי עז יותר בתקווה שמסרבת לדעוך, כבשורה בְּכָל שָׁנָה אֲמֹרֶת הִיא הַשָּׁנָה הַזֹּאת - היחידה החורגת מהמקצב הרגיל של הפיוט... כל בית מסתיים בפסוק המבטא אבלות - עד הבית העשירי, שבו יש השלמה עם הידיעה שִׁדְ ה' עֲשֶׂתָה זֹאת.

פסחים דף נד עמוד א

והא תניא: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח.

הרב יצחק לוי, תולדות השראת שכינה - בריאת העולם והמקדש

בית המדרש הוירטואלי, <https://goo.gl/s6cC4w>

משמעות הקדימה של דבר מה לבריאת העולם היא שדבר זה עומד ביסוד העולם בתשתיתו, ומכאן - שהוא קשור לתכלית העולם ולייעודו. דומה הדבר למחשבה הקודמת למעשה, המציגה בעצם את האידיאה של העולם. אכן, גם יתר הדברים הנזכרים בגמרא בפסחים - תורה, תשובה, גן עדן, גיהנום, כיסא הכבוד ובית המקדש - בכולם הנוכחות האלוהית ברורה ומורגשת; וודאי שכן הוא בבית המקדש, המייצג את נוכחות הקב"ה בעולם הגשמי.

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא ו - ותשלם כל המלאכה

ותשלם כל המלאכה המלאכה אין כתיב כאן אלא כל המלאכה מלאכת ששת ימי בראשית, מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות (בראשית ב' ג') עשה אין כתיב כאן אלא לעשות עדיין יש מלאכה אחרת, כיון שבא שלמה ובנה בית המקדש אמר הקדוש ברוך הוא עכשיו שלמה מלאכת השמים וארץ ותשלם כל המלאכה, לכך נקרא שלמה שהשלים הקדוש ברוך הוא מלאכת ששת ימי בראשית לתוך מעשי ידיו.

סיום המלאכה והברכה בסופה:

וַיְכַל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה (בראשית ב', א-ב).
וַתְּכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהִל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ... וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה (שמות לט, לב);
מ, לג).

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שָׁבַת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת (בראשית ב', ג).
וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ (שמות ל"ט, מג).

ויקרא פרק ו, ו

אֲשׁ תַמְיֵד תִּזְקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

יומא דף כא עמוד ב

חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש, ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן!... רבוצה כארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתה, ורבוצה ככלב! - לא קשיא; כאן במקדש ראשון, כאן - במקדש שני. ובמקדש שני מי הוא? והאמר רב שמואל בר איניא: מאי דכתיב וארצה בו ואכבד, וקרין ואכבדה מאי שנא דמחוסר ה"א? אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים.

אַאָדָה עַד חוּג שְׁמַיִם / רַבִּי אֲלֵעָזָר הַקַּלִּיר

אנציקלופדיה יהודית, אזכרי אלעזר

<http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=2073>

באחד משיריו של רבי אלעזר אזכרי מופיע הפסוק הבא: "בתוך לבי משכן אבנה לזיוו, קרבן תקריב לו נפשי היחידה". בעקבות פסוק זה כתב הרב יצחק הוטנר את השיר "בלבבי משכן אבנה", וחיבר לו את המנגינה הידועה. בלבבי משכן אבנה להדר כבודו // ובמשכן מזבח אקים לקרני הודו, ולנר תמיד אקח לי את אש העקידה // ולקרבן אקריב לו את נפשי היחידה.

<p>אַאָדָה בְּהוֹפְרָה הָאֲבִיוֹנָה. אַזְכְּרָה כִּי הֵייתִי מַחְתָּנָה. אוּיֵל פְּלָגִים בְּבִרְכָה הָעֲלִיוֹנָה. אַעְגֹר מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר בַּיּוֹנָה: אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ אֵל עַד. אַחוּ בְּלִי מִים בְּאֵף לַעֲצֹר. אַחוּ קְמוֹת לְקִצֹר וְעוֹלָלוֹת לְבָצֹר. אַשִׁיחָה מִי יוֹבִילֵנִי עִיר מְצוֹר: אַטַּע אֶהְלִי אֶפְדְּנִי בְּצַלְמוֹת. אַטּוֹסָה וְאַשְׁכְּנָה עַד חֲצַר מוֹת. אַטְפֹּל אֶת הַמַּחְכִּים לְמוֹת. אַנְהָה מִי גִבֹר יַחִיה וְלֹא יִרְאֶה מוֹת: אַלוֹתִי לַעֲזֹרְתִי תִרְתִּי חֲזוֹת. אַיוֹמְתִי בְּכָל שָׁנָה אוֹמְרַת הִיא הַשָּׁנָה הַזֹּאת. אַיִדַּע לְכָל כִּי מוֹדַעַת זֹאת. אַם לֹא כִי יָד יִי עֲשֵׂתָה זֹאת: אַכְפֹּף לְךָ רֹאשׁ יִי חִילִי. אַכְרַע לְךָ בְּרֶךְ לְחַתֵּל מַחְלִי. אַכְתִּירְךָ בְּשִׁיר מְשִׁירֵי מַחּוּלִי. אַכּוֹן מִי יִתְנַךְ בְּאֵח לִי: אַל תִּשְׁכַּח צַעֲקַת אֲרִיאֵל. אַלִּי לְאַגֹר יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. אַלְפֵי שְׁנָאָן אֲשֶׁר מָסַר אֵל. אַמֹר מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל: אַיִשְׂרָאֵל מֵעַת בְּדַרְכֵי לֹא הִלְכוּ. אַזְבוּנִי וְעוֹבְתִים וּפְנֵי מַהֵם נִהְפְּכוּ. אַגְנֹתִי וְהִילַלְתִּי וּמְעִי וְלִבִּי נִשְׁפְּכוּ. אַיִכָּה תִפְאַרְתִּי מִרְאֵשׁוֹתֵי הַשְּׁלִיכוּ:</p>	<p>אַאָדָה עַד חוּג שְׁמַיִם. אַאֲלֶה אֶתִּי שְׁמַיִם. אַאֲר יוֹם מַחְרִיבֵי פְעֻמִּים. אַתְאוּנָן מִי יִתֵּן רֹאשֵׁי מִים: אַבְחִין בְּבִכִּי יְלַל מְדַבֵּר. אַבְחָנָה לֵיל מְלִיל וּמְדַבֵּר מִמְדַבֵּר. אַבְכָּה אֶתִּי עוֹלַת מְדַבֵּר. אַשְׂאֵג מִי יִתְנַנֵּי בַמְדַבֵּר: אַגְדַּע וְאַנְשֵׁל בְּנִקְוֹף זֵית. אַגְרָה אֶתִּי כָּל בְּנֵי בֵית. אַגְרָם שְׂיֵאמֵר בְּעַל הַבַּיִת. אַרְשָׁה מִי יִתְנַנֵּי שְׂמִיר וְשִׁית: אַדוּה בְּכָל לֵב לְהַמְצִיאָהוּ. אַדְעָה מְלִיץ בְּסֵם לְאַמְצָהוּ. אַדְאָג אֵיךָ רוּעָה וְלֹא אֶמְצָאָהוּ. אַקוֹנָן מִי יִתֵּן יַדְעֹתִי אֶמְצָאָהוּ: אַהֲפֹכָה וְאַתְהֲפֹכָה בְּאוֹפֵן בְּמִלִּי. אַהֲגָה פְּנִים בְּפְנִים לְתַנּוֹת עֲמָלִי. אַהֲהוּ חֶרֶס וְסֹהַר מְלֶהְגִּיה לְמוּלִי. אַצְרַח מִי יִתֵּן אֶפּוֹא וְיִכְתְּבוּן מְלִי: אַזְרַח מִשְׁפָּטֵי גוֹנְבֵי עֲלִי. אַזְדִּיעַ בְּבִצְעֵי וּמְעֲלִי. אַזְמַלְלוּ מְזִלוֹת בְּקִרְעֵי מְעִילִי. אַפְעָה מִי יִתֵּן שׁוֹמַע לִי:</p>
--	--

איכה את אשר פבר עשוהו / רבי אלעזר הקליר

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ב

א"ר חייא רבה מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא בית המקדש בנוי, וחרב, ובנוי, בראשית ברא אלהים, הרי בנוי, היאך מה דאת אמר (ישעיה נא) לנטוע שמים וליסוד ארץ וגו', והארץ היתה תוהו ובוהו, הרי חרב, היך מה דאת אמר (ירמיה ד) ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו, ויאמר אלהים יהי אור הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבא.

מתוך הקינה

גדע גבה קומת יציר צר. זה ספר לפננו הברצר // גלמי ראו עיניך הפצר. כהעביר לפננו כל נעצר :

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כד

אמר רבי יהודה בר סימון עד שאדם הראשון מוטל גולם לפני מי שאמר והיה העולם הראה לו דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור וסופריו, דור דור ומנהיגיו, שנאמר (שם/תהלים קלט) גלמי ראו עיניך גולם שראו עיניך כבר הם כתובים על ספרו של אדם הראשון, הוי זה ספר תולדות אדם.

מתוך הקינה

בלע באות ערבית ושררית. גאה מגיד מראשית אחרית // בנוי וחרב ובנוי באחרית. ומחובי קלקלתו החרית :

בראשית פרק טו, יב

ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו :

ויקרא רבה (וילנא) פרשת שמיני פרשה יג סימן ה

אברהם ראה המלכיות בעיסוקן..

בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נו סימן י

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, ר' יוחנן אמר, אמר לפניו רבון העולמים בשעה שאמרת לי קח נא את בנך את יחידך היה לי מה להשיב, אתמול אמרת כי ביצחק וגו' ועכשיו קח נא את בנך וגו' וחס ושלום לא עשיתי כן אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו בשעה שיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים תהא נזכר להם אותה העקידה ותתמלא עליהם רחמים...

בראשית פרק מט, א-ב

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים : הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל שראל אביכם :

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צט

האספו ואגידה לכם שמינה אותן זקנים, כמו שנאמר (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, נאמר האספו ונאמר הקבצו ושמעו, אלא הודיען שהן גולין שתי פעמים.

סנהדרין דף צז עמוד א

דתנינא : שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן : משיח, מציאה, ועקרב.

מה אנחנו צריכים לעשות בקשר למשיח? להמתין לו בכל יום, או להיות במצב של "היסח הדעת"? יוסי גרין פורס את הדילמה שגרמה לו להלחין את השיר הכה מוכר // גוונים של גרין

<http://www.kolhazman.co.il/23034>

י"ז טבת התשע"ה 03:18 08.01.2015

כבר כילד צעיר, כאשר הגעתי לשלב בו כבר הבנתי מושגים ורעיונות יהודיים שונים, היה לי מאוד ברור שחיי התורה והמצוות שלנו טובים סביב רעיון חשוב ומרכזי מאוד: אנחנו כעת אמנם עובדים את ה' בגלות, אבל אנחנו כל הזמן ממתניים בציפייה לגואל, למשיח צדקנו, שיגיע ואתו תסתיים הגלות בה אנחנו נתונים, והגאולה השלמה תתחיל.

וככל שהגעתי יותר ויותר להבנת יסודות היהדות, הבנתי יותר ויותר את מרכזיותו של הרעיון הזה, שנראה שהוא הבסיס לכל יסוד ביהדות. בפשטות, אפשר לומר כי התכלית המרכזית של היהדות, אינה מבוססת על מין סטטוס-קוו שכזה, של עשיית מצוות בעידן של גלות, אלא היא מבוססת על שאיפה מתמדת כל הזמן קדימה, להגיע לינקודת היציאה'. לעבוד כל הזמן במבט קדימה ולהשיג מידה מסוימת של תיקון העולם, שבעקבותיו נגיע לימות המשיח ולגאולה השלמה, שהיא היציאה של כלל ישראל ממצב של גלות למצב של גאולה.

מהרגע שאני זוכר את עצמי, הרגשתי כי כל היבט של היהדות, קשור איכשהו לרעיון הזה. זה היה היסוד של החינוך והתרבות שלנו. ראינו זאת בעיניהם של היהודים המבוגרים שהגיעו לאמריקה כמהגרים, שנאלצו ללמוד שפה חדשה באמצע החיים ולספוג תרבות זרה, כשבמקביל הם משקיעים אנרגיה רבה בהדיפת השפעות העולם החדש מהם וממשפחותיהם; שמענו זאת בדברי התורה והנאומים מפי הרבנים שלנו, שהסבירו לנו עד כמה צריך להביע את התקווה והתפילה שהמשיח יגיע, ולא רק להאמין שהוא "יגיע", מתי שהוא בעתיד, אלא להאמין שהוא כעת כבר מגיע.

התפיסה הזו ליוותה אותנו לאורך חיי היום-יום שלנו, אפילו כילדים צעירים. כילד צעיר בין שאר החברים, אני זוכר שכאשר תכננו כל מיני תכניות לגבי העתיד, זה תמיד היה מלווה בתוספת של מלמול: "זאת אם המשיח ח"ו לא יגיע עד אז...". כך לדוגמה, בכל שנה, מיד לאחר חנוכה, כאשר אנחנו (הילדים בשכונה ברחוב Hewes Street, ליד Lee Avenue היכן שהתגוררתי כילד), התחלנו להכין תחפושות לפורים, היינו בדרך-כלל מודיעים זה לזה למה אנחנו הולכים להתחפש השנה (כדי ששניים לא יבחרו בטעות בתחפושת דומה). והתוכניות הללו תמיד הסתיימו בהערה שלווה בסוג של רגשות אשם שכאלה: "אם המשיח לא יבוא עד פורים, אז אני אתחפש לכך וכך...".

יתירה מזאת: מיד לאחר פסח, תמיד התחלנו לתכנן באופן רציני את הקעמפ השנתי של הקיץ. כחברים שרצו להיות ביחד בקעמפ, היינו מקבלים החלטה משותפת באיזה קעמפ נרצה להשתתף השנה ביחד. וגם אז, היה אך טבעי שהוספנו שוב את המלים: "אם המשיח לא יגיע עד אז, נלך לקעמפ הזה והזה". זאת למרות שאני יכול להוסיף שהקעמפ בקיץ היה חשוב לנו מאוד, בשל ההפוגה שהוא נתן לנו מגיונגל הבטון החם והלח של וויליאמסבורג, כמו גם משנת הלימודים המתאגרת שזה עתה סיימנו (תלמוד התורה לא היה כף במיוחד באותן שנים), ולכן היינו מוסיפים תמיד תפילה חרישית ומפצירים במשיח, שאולי ידחה את הגעתו עד לאחר סיום הקעמפ... בדרך הזו היינו יכולים לנצל את ההזדמנות ליהנות מהקעמפ לפחות עוד פעם אחת. מבחינתנו, למעשה, היה עדיף שהוא יגיע ממש לאחר שהקעמפ יסתיים ורגע לפני תחילת שנת הלימודים החדשה, שכן עברנו היה מדובר בתזמון מושלם...

אבל, וכעת ברצינות, ביאת המשיח באמת הייתה נושא שחי וקיים בתוכנו כל הילדות. אני זוכר כיצד אבי ע"ה ובמיוחד חבריו המבוגרים היו משוחחים זה לזה. איכשהו זה תמיד היה מסתיים עם מילות הברכה: "איר זאלט דערלעבן משיחין" (שתזכה לראות את המשיח)...

אחד הזיכרונות החזקים ביותר שלי כילד, הוא מאירוע שהתרחש בליל כל נדרי, כשישבתתי ליד אבי ע"ה בבית המדרש הגדול הישן של סאטמר, בשדרות Bedord.

אבא שלי הצליח להשיג איכשהו מושב מדהים לימים הנוראים, שהיה ממוקם ממש באמצע בית-המדרש, ועוד על הבימה המוגבהת עליה קוראים בספר התורה. היו שם 5 מושבים לאורך החלק האחורי של הבמה, ואחד מהם היה של אבי, ואני

איכה את אשר פבר עשוהו / רבי אלעזר הקליר

ישבתי לידו. היה זה ממש לפני כל נדרי, ומנקודת התצפית הגבוהה שלי, הייתי מסוגל לראות את בית-המדרש כולו, כשהוא מלא באלפי אנשים לבושים בקיטל לבן, עומדים בשקט מול האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, כשהוא לבוש כולו לבן, עטוף בטליתו, ועושה באיטיות את דרכו במעלה שלוש המדרגות בחזית ארון הקודש, מתיישב ליד שולחן קטן שהוצב שם במיוחד, ומתחיל את הדרשה השנתית שלו שלפני תפילת כל נדרי. לעולם לא אשכח ליל יום הכיפורים ההוא, כאשר עצר לרגע, השקיף על הקהל הגדול שחיכה בדומיה כשהוא מצפה לדברי קודשו, והתחיל לומר בקול עדין: "פאריאהר זענן מיר געווען דא צוזאמען יום כיפור ביינאכט און מ'האב מיר געווינשט איינער דעם אנדערן די גאולה שלימה במהרה... " (אשתקד ישבנו כאן ביחד, ואיחלנו אחד לשני שהשנה יבוא משיח, והיינו בטוחים שזה יקרה).

הוא עצר לשנייה, ולפתע, ללא אזהרה מוקדמת, הרים את ידיו, והרים את קולו עד לזעקה ממש, וזעק בקול בכי: "וואס איז געשעהן?!?!!" (מה קרה!!!). זה הדעים את כל המתפללים, שממש נבהלו מהזעקה.

הוא שאל את עצמו, כמו את כל הנוכחים: "מה קרה? איך קרה שלא זכינו לביאת המשיח השנה?".

מהומה של ממש פרצה אז בבית-המדרש. אלפי אנשים, בכל הגילאים, נשברו והחלו לבכות בקול רם יחד עם הרבי. הוא המשיך לדבר, ואף דפק על השולחן הקטן, אבל בשלב הזה הדברים שאמר כבר לא נשמעו לאוזני הקהל, שהיה מזועזע כל-כך וכואב, ובכה יחד איתו. אני זוכר, כילד, שהייתי המום ממש מהבכי הפומבי הזה של המבוגרים. העיניים הצעירות שלי סרקו את כל הפינות בבית המדרש, בניסיון למצוא סדק בהשתפכות הרגש והכאב הזאת. לבסוף פניתי לאבי ע"ה שיסביר לי. הייתי המום לראות את אבי החזק והגאה, בוכה גם הוא, מה שמעולם לא ראיתי עד לאותו רגע. בני משפחתו נספו כבר בשואה, ואף פעם לא הייתה לי הזדמנות לראות אותו בוכה.

זה היה ברור לכל היהודים שהיו שם: המשיח לא הגיע בשנה האחרונה! משהו השתבש!

זה היה בילדותנו. בכל הסיפורים ששמענו, בכל ההצגות שראינו, ובשירים ששמענו ושרנו יחד, הכל תמיד היה איכשהו קשור לביאת המשיח.

ובגיל מבוגר יותר, כאשר ריבונו של עולם העניק לי את המתנה של כתיבת המוסיקה, השמות של מרבית האלבומים שהייתי מעורב בהם, היו לרוב בעיקר על ביאת המשיח. החל מהאלבום הראשון שעבדתי עליו שנקרא "A Letter To Moshiach", ולאחריו השירים No Jew Will Be Left Behind, The Time Is Now, Hold On Just A Little Longer, Forever One, Goodbye Golus, Happy Days Are Coming Soon, We Are Ready... הכל היה רק על ביאת המשיח.

בקיצור, כולנו חיינו כל העת במצב של 'ציפית לישועה' שלנו.

לכן זה היה כה מוזר עבורי כאשר למדתי לראשונה את הגמרא שזו לשונה: "שלושה באין בהיסח הדעת. אלו הן: משיח וכו'..." (סנהדרין צז.). כתוב כאן כי ביאת המשיח מתרחשת רק כאשר מחשבתם של כלל ישראל, אינה מעורבת בו או בעניין! מה יכולה להיות המשמעות של השורה המסתורית הזו? אם הבסיס של היהדות הוא הציפייה לגאולה ולביאת המשיח, איך אפשרי בכלל 'היסח הדעת' מזה? הרי אנחנו אומרים בכל יום "אני מאמין בביאת המשיח... ועם כל זה אחכה לו"!! איך האמירה היומית הזו מסתדרת עם התנאי של 'היסח הדעת'? הרי אם אנחנו מצפים לבואו, זה הפוך ממה שאנחנו אומרים לעשות כדי שהוא יגיע – להסיח את הדעת!

ובכן, שמעתי בשמו של הרבי מליובאוויטש זצ"ל, שעונה על השאלה הזו: זו בדיוק המשמעות של "ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו!". כלומר, נכון שאני אמור להסיח את דעתי כדי שיגיע המשיח, אבל אפילו שזה אולי קצת ידחה אותו ח"ו, אף על פי כן אני ממתין לו בכל יום! כי אני כבר לא יכול בלעדיו.

במחשבה נוספת על העניין, עלתה בי תשובה אפשרית שניחמה אותי מעט. בבדיקה מדוקדקת של התנאים לביאת המשיח,

איכה את אשר כָּבַר עֲשׂוּהוּ / רבי אלעזר הקליר

אחד המשפטים שדרך הגמרא לומר בעניין הוא:

"אין בן דוד בא אלא..."

ואז היא מציבה בכמה מקומות בש"ס כמה תנאים לבוא המשיח. שכן דוד לא יבוא, אלא אם יתקיימו מספר תנאים מסוימים. ופתאום, דווקא בהקשר ל"תנאים" של היסח הדעת הנוסח הוא לא כזה החלטי, אלא רק "שלושה באין בהיסח הדעת", ובהם המשיח. לא "אין בן דוד בא אלא בהיסח הדעת".

המשמעות של זה, היא אולי מין לימוד זכות: על אלה שאינם מצפים באופן פעיל למשיח ומשתמשים בכל יום ב"היסח הדעת", כמו גם על אלה שממתינים באופן פעיל לביאתו בכל יום, ומנצלים את העובדה שהיסח הדעת, אינה דרישה הנכללת בשורת התנאים של "אין בן דוד בא אלא..."

הדילמה הזאת מלווה אותנו לאורך כל החיים, והשיר שהולחן לבסוף על המילים הללו, ניסה להביע בתוכו את הדילמה כמו גם את הציפיה המוחשית למשיח.

אִין בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא בְּהִיסַח הַדַּעַת

אָבֵל אֵיךְ מְסִיחִין דַּעַת מֵהַמְּשִׁיחַ? ...

קָעַן אֶ יוֹד מְסִיחַ דַּעַת זַיִן פּוֹן מְשִׁיחַ?

(מילים: יוסי גרין ע"פ הגמרא, סנהדרין צ"ז.)

כי בסופו של דבר, איך באמת ניתן להסיח דעת מהנקודה המרכזית של היהדות?

ה'דברי יואל', בדרכו הקדושה והייחודית, מסיים תמיד את כל דברי התורה שלו בהתייחסות לגאולה השלימה של עם-ישראל. תמיד, כשאני לומד איזה דבר תורה מספריו ומגיע לסוף דבר התורה, אני מוצא את עצמי ממלמל את מילות הסיום בקול, ועד כמה שאני מנסה לעצור את רגשותיי אני פשוט לא מצליח והדמעות יורדות מעיניי, כי אני יכול לחוש ממש את הצמא המדהים והרצון של הרבי לראות את כלל ישראל חווים כבר את הגאולה השלמה. אני רוצה לצטט את אחד הסיומים, בסופו של טור זה:

"הבורא כל עולמים יעזור שנזכה להיות דבוק בקב"ה ובתורתו הק' ולראות בישועה שלימה ולא נהיה מהנדחים ח"ו, וכאשר ראינו כל הצרות והשפלות כך נזכה לראות בשמחתן של ישראל כשיתרומם קרן התורה וישראל. השי"ת יעזור שנושע במהרה בישועה שלימה ולראות בישועת ישראל ושמחתן, ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן".

איכה רבה פרשה א (בתרגום לעברית):

מעשה היה ביהודי אחד שהיה חורש. געתה פרתו לפניו. עבר ערבי אחד ושמע קולה. אמר לו: בן יהודים התר שורך והתר מחרשתך שהרי נחרב בית המקדש. געתה פעם שניה אמר לו: בן יהודים אסור פרתך ואסור מחרשתך, שהרי נולד מלך המשיח. אמר לו מה שמו אמר לו: "מנחם שמו".

גָּדַע גְּבִיהַ קוֹמַת יַצִּיר צָר. זֶה סִפֵּר לְפָנָיו הַבְּצָר. גְּלַמֵי רָאוּ עֵינֵיךְ הַפָּצָר. כְּהַעֲבִיר לְפָנָיו כָּל נַעֲצָר: דֶּרֶךְ דַּחַף מִבֵּית הָאוֹצָר. וְהִרְאָהוּ כִּי הַמַּצָּע קָצָר. דָּוָה לְבֹו כְּבֹט בִּיאַת בְּנָיו בְּיַד צָר. וַיִּקְוֶן עָלָיו אֵיכָה בְּאֵיכָה בְּעַת צָר: צוֹר הִרְאָה לֹו מַה שְּׁהָיָה // נִתְּנָן קִיר נְטוּי וְגִדְרֵי הַדְּחִינְיָה. לְדוֹרוֹת לְמַד נְהוֹת נְהִי וְנִהְיָה // עַל שֶׁבֶר אֲשֶׁר הָיָה:	אֵיכָה אֶת אֲשֶׁר כָּבַר עֲשׂוּהוּ. תִּבְעַ מִנִּי לְגִבּוֹת נִשְׁיָהוּ. אֲשֶׁר עַד לֹא שְׁחָקִים נִמְתַּחֲוּ. בְּשִׁלֵי רִמּוֹ וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תַּהוֹ: בְּלַע בְּאוֹת עַרְבִית וְשַׁחֲרִית. גָּאָה מִגִּיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית. בְּנוּי וְחָרֵב וּבְנוּי בְּאַחֲרִית. וּמַחֲבִיבֵי קִלְקֵלְתוֹ הַחֲרִית: הַחֲרִית אִישׁוֹן וְחֶשֶׁךְ מִיַּדְע // וְקַדְמוֹנִים תְּזוּהוּ מִגְּדַע. אֶז לְרֵאשֵׁי דוֹרוֹת נִתּוּצוֹ נוֹדַע // עַד לֹא עֲשׂוּי קְרָנוֹתָיו גְּדַע:
--	---

איכה את אשר פבר עשוהו / רבי אלעזר הקליר

הדור יזמו דעת סוד ודפקו // השבעתי אתכם שמעו ופקו.

יען בשמעם זאת נתמקמו // ועל כפים ספקו:

ספקו ששו באי הארץ. כנפלו בידם מלכי ארץ.

סברו כי ישעם ירץ. ועל ידם יתבונן מוש כל הארץ:

פצו פיהם חג ליי בשילה. דמו כי לעד יהיה שם מושלו.

פעלו שקר והשילו. עד כי יבא שילה:

שילה רצה כחלה מעסה // ונמאס באשר בו נעשה.

ראו מה עברה עושה // לכל אשר חפץ עשה:

עשה עמי אות בצביון. ולעתו חש עלי קשיון.

עלפתי כחרב בציון. עד אשר יופיע אלהים מציון:

ציון צעק איד נתן. לשום עלי גוי איתן.

צהל ורקע על המפתן. ובחמתו חתיתו נתן:

נתן בעתותו עת הובילני רוקמי // תרתני לעד בה לקוממי.

בשתי וגם נכלמתי כל בהקמי // ובחרון אף גם לי קומי:

קומי קשבתי בהזנחה. קומי ולכי כי לא זאת המנוחה.

קצתי בחיי מאנחה. והגשתי ולא ערבה מנחה:

ראה רוע נפשי זנוחה. משלום ומשלוח ומנהחה.

רשושה בהרי נשף אנוחה. גם שם לא נחה:

נחה ידו בס ובה נכוו // אנושים על ראשם כרכבו.

יגעו על נהרות בכל כנתעכבו // וכעוללו עוללו חוצה שכבו:

שכבו שובים גוים מדקרים. מתעוללים כמו כמו בקרים.

שהם יזבו מדקרים. ומי פרת קרבימו דוקרים:

תקרא תקוף טבח ומסד למבקרים. קיר ערה מקרקרים.

וכל עם ולשון גם סוקרים. ועליהם מקוננים בני ציון היקרים:

היקרים קול ברמה השמיעו לבכה //

למה זה ועל מה זה הקרנו כה.

יחד זה אומר ככה וזה אומר ככה //

רגנו להמיר לשון איכה בלשון אי כה:

היה הנוער ממזרח. בין בתרים אורו כזרח.

והראהו ארבע מלכויות בדרם וצרח. כי טבע שער המזרח:

ויחמס וינצל זרה. וירא השלכת נזרה.

ואימה נפלת עליו כבזרה. וצדק מדת הדין באז ראה:

ראה ערם ועריה ונאנח // ולעקודו סוד זה פענח.

עששה מפעס עינו ולא נח // מראות גזעו טוב זנח:

זנח זהר תם במחזה. כי לא האמין בנאם זה.

זן עינו במקום הזה. ושר שמומו ויקונן אין זה:

חשב חשש בעולים ויורדים. ויבן כי בו יהו רודים.

חניכיו על מה בדינו חרדים. ומהם תבע זבול מורדים:

מורדים זבול ומצפוניו נבעו // ומסמרות נעלימו בקרקעיתו קבעו.

זיו שעריו מני מה נתבעו // והנם טמונים בארץ כי טבעו:

טבעו טורדים לידע זמן. כי לגלות קץ אב זמן.

טוב משגלה לו קץ מזמן. השע והבליג וקץ כמן:

ישבו ושאלו לאב לידע. קץ הפלאות מתי יתודע.

יקוו ליום ישועה ולא נודע. עד כי בעתו יוחש ויתודע:

יתודע רז לעם בך נסתכלו // ונכסה מהם ולא יוכלו.

רעיד מקנאת ביתך נאכלו // ובגזון חיימו בלו:

כלו כסלי ציר בשלח. ונס שלח נא ביד תשלח.

כי מה בצע לי להשתלח. ואחרי גלעדי ישלח:

לאמתם לבבו עוללי סוף. אי זה יום הכסוף.

לבם הכין לשורר מסוף. יי ימלך בזרוע חשוף:

חשוף זרועו ביד רמה // נגלה בימין רוממה.

בנים כשרו חמה זרומה // קצרה נפשם בגיא אדום לדעת על מה:

מה מצאת עולתה בי. כי בגוד בגדת בי.

ממדבר המרת בי. ועד עתה לא האמנת בי:

נביאיד נטעי אביגדור. נשתברו פרצות לגדור.

נגליתי ביום נקם לסדור. ולא קדשו פריצי הדור:

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כו - ויהי בעת שסרחה

אמר ירמיהו כשהייתי עולה לירושלים נטלתי עיני וראיתי אשה אחת יושבת בראש ההר, לבושיה שחורים ושערה סתור צועקת מבקשת מי ינחמנה, ואני צועק ומבקש מי ינחמני. קרבתי אצלה ודברתי עמה, ואמרתי לה אם אשה את דברי עמי ואם רוח את הסתלקי מלפני. ענתה ואמרה לי, אינך מכירני, אני היא שהיו לי שבעה בנים, יצא אביהם למדינת הים, עד שאני עולה ובוכה עליו הרי שניבא ואמר לי נפל הבית על שבעה בנייך והרגם, איני יודע על מי אבכה ועל מי אסתור שעריי. עניתי ואמרתי אין אתה טובה מן אמי ציון והיא עשויה מרעית לחיות השדה. ענתה ואמרה לי, אני אמך ציון, אני היא אם השבעה, שכן כתב אומללה יולדת השבעה (ירמיה טו, ט), אמר לה ירמיה דומה מכתך למכתו של איוב, מאיוב נטלו בניו ובנותיו, וממך נטלו בנייך ובנותייך, מאיוב נטלתי כספו וזהבו, וממך נטלתי כספך וזהבך, לאיוב השלכתי לתוך האשפה, וליך עשיתי אשפה של זבל, וכשם שחזרתי ונחמתי את איוב כך אני עתיד לחזור ולנחמד, לאיוב כפלתי בניו ובנותיו וליך אני עתיד לכפול בנייך ובנותייך, לאיוב כפלתי כספו וזהבו וליך אני עתיד לעשות כן, לאיוב נערתני מן אשפה ועליך הוא אומר התנערי מעפר קומי שבי ירושלים (ישעיה נב ב), בשר ודם בנה אותך, בשר ודם החריבך, אבל לעתיד לבא אני בונה אותך, שכן כתוב בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס.

איכה פרק א, ה-ו

הִיו צָרֶיךָ לְרֹאשׁ אֵיבֶיךָ שְׁלוֹ כִּי ה' הוֹגֶה עַל רַב פְּשָׁעֶיךָ עוֹלָלְיָהּ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר: וַיֵּצֵא מִבֵּית צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה הָיוּ שְׂרִיָּה פְּאִזְלִים לֹא מְצָאוּ מְרַעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא כֹחַ לִפְנֵי רוֹדֶף:

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף סו עמוד א

מתני': קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה, שחורה והרי היא לבנה, קצרה והרי היא ארוכה - מותר בה, לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה, שחורה ונעשת לבנה, קצרה ונעשת ארוכה, אלא שהנדר טעות. ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה, והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוא, אמר לו ר' ישמעאל: בני, מזו נדרת? אמר לו: לאו, והתירה ר' ישמעאל. באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן. וכשמת ר' ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות: בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה; וכן הוא אומר בשאול: בנות ישראל על שאול בכינה.

אלשיך על איכה פרק א פסוק ו

(ו) ויצא וכו'. אמרו רבותינו ז"ל (איכה רבה א לב) גלו ישראל לא גלתה שכינה, סנהדרין ולא גלתה שכינה, גלו תינוקות של בית רבן ומיד גלתה שכינה, הדא הוא דכתיב עולליה הלכו שבי לפני צר מיד ויצא מן בת ציון וכו':

תורה תמימה איכה פרק א פסוק ו

ויצא וגוי' - א"ר נחמיה, אף על פי שקללן ירמיהו בא"ב אפ"ה הקדים ישעיהו ורפאן לכולן, ירמיה אמר ויצא מן בת ציון כל הדרה, וישעיהו אמר (נ"ט) ובא לציון גואל [מ"ר פסוק א']:

דבי גולן, אודה לאל (שימו לב על הנשמה) - עיון בפיוט

<http://old.piyut.org.il/articles/397.html>

יש כאן תנועה פנימה וחוצה: "אודה" - אני, הקטן, בכל נימי קיומי הסופי, מודה - "לאל" - הנשגב, הרחוק, הנצחי, הבלתי-נתפש, שהוא גם "לבב חוקר" - חודר פנימה לעמקי נשמותי, למחשבותי הנסתרות ביותר, ומתי? - דווקא "ברן יחד כוכבי בוקר" - בשעה המיוחדת הזאת שאיננה יום ואיננה לילה, אלא שעה שאינה שגרה, ואינה קלה להגדרה, שעה שהיא פרטית מאוד וחשופה מאוד, שעה של שינוי, מעבר, שעה של רחמים, שעה של שירה, שבה הקיום שלי יכול להתחבר אל מוסיקת היקום, במתן תודה. כאילו אומר: אני מודה על הזכות שנפלה בחלקי לחוש את התקווה הטמונה בעצם קיומו של יום חדש,

אז במלאת ספק / רבי אלעזר הקליר

באפשרות של התחלה חדשה, בהזדמנות לפתוח דף חדש ליום טוב יותר מיום האתמול, על הזכות לראות אור בוקר ויום נוסף של חיים...

כמו בפיוטים רבים אחרים, גם כאן אנו נמצאים בו-זמנית בשני מישורים: הרובד האישי-פסיכולוגי והרובד הלאומי. הלילה מגלם את חשכת הגלות הארוכה, גלות העם וגלות השכינה בעולם, ואילו הבוקר מסמל את הגאולה העתידה לבוא. כבר אצל חז"ל מושווה תהליך הגאולה למהלך של התבהרות השמים בבוקר, לאיילת השחר, שהולכת ומאירה אט אט, יותר ויותר. "ואשר נפשו לא חיה – איך יזכה לאור הבוקר?" מתפרש אם כן גם בשתי המשמעויות: במשמעות האישית – אדם שאינו שם לב לקיומו הרוחני, כיצד יזכה לראות ולהעריך ולהבין את האור שבחיים? ובמשמעות הלאומית – עם שאינו שם לב לקיומו הרוחני-תרבותי ושומר עליו, כיצד יזכה לגאולה, ל"אור הבוקר" של התחדשות לאומית?

קידושין דף לו עמוד א

בנים אתם לה' אלהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרוים בנים, דברי ר' יהודה; רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים, שנאמר: בנים סכלים המה, ואומר: בנים לא אמון בס, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים, ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי.

קיונות מסורת הרב, עמ' 482

ר' ישמעאל לא העיר על בנות ישראל ממש ויופיין הפיזי, אלא על כנסת ישראל. בעומק מהותה, כנסת ישראל היא אצילית, טובה, קדושה ויפה. במידה והיהודים נהיים מושחתים, השחיתות היא לא פנימית ולא הופכת להיות חלק מאישיותה של כנסת ישראל. האישיות הפנימית ביותר היא של "יפות הנה", אלא "שהעניות מנוולתן". 1,900 שנות גלות גרמה לכיעורה, ולעיתים התנהגותה הירודה, של כנסת ישראל. רדיפות, חוסר בית קבע, גירושים, לעג מהסביבה וכן סביבות עוינות הם כולם גורמים בהיבטים של הכיעור שלעיתים יהודים מציגים.

האפשרות של תשובה מבוססת על הרעיון הזה...תשובה אפשרית רק במידה ויש משהו פנימי שהוא טוב ויפה, דבר שלא ניתן לכבות.

מְלוֹן מְקַדְּשֵׁי בְּעוֹנֵי נֶדֶד דְּדוּדֵי מְאֹז בְּרַח וַיִּדְד: נָעַם אֶהְלִי בְּעַל בְּרַחֵי שְׂדֵד רַבְתִּי עִם אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד: סָחָה הָאִשָּׁה לְנִבְיָא יְרַמְיָה שֹׁחַ לְאַלְהֵיךָ בְּעַד מִכַּת סַעְרָה עֲנִיָּה: עַד יַעֲנָה אֵל וַיִּמַר דְּיָה וַיִּצִילֵנִי מִחֶרֶב וְשִׁבְיָה: פָּלַל תַּחֲנָה לִפְנֵי קוֹנֵו מְלֵא רַחֲמִים חוּס כְּאָב עַל בְּנוֹ: צַעֲק מַה לְאָב שֶׁהִנְלָה בְּנוּ וְגַם אוֹי לִבְנֵי שִׁבְשִׁלְחֹן אָב אֵינוֹ: קוּם לְךָ יְרַמְיָה לְמָה תַחֲשָׂה לְךָ קְרָא לְאַבּוֹת וְאַהֲרֹן וּמֹשֶׁה: רוּעִים יָבּוּאוּ קִינָה לְהַנְשֵׂא כִּי זָאבֵי עָרַב טָרְפוּ אֶת הַשֶּׂה: שׂוֹאֵג הָיָה יְרַמְיָהוּ הַנְּבִיָּא עַל מִכְפָּלָה נוֹהֵם כְּלָבִיָּא: תָּנוּ קוֹל בְּכִי אָבוֹת תַּעֲזוּ בְּנֵיכֶם וְהִנֵּם בְּשִׁבְיָ: שְׁמֵם מְקַדְּשׁ מִבְּלֵי בְּאֵי מוֹעֵד עַל כִּי יִדְיִדִים נִתְּנוּ לְהַמְעֵד: תְּשִׁיבֶם כְּמֵאֹז סוּמְךָ וְסוּעֵד תִּרְחַם צִיּוֹן כִּי בָּא מוֹעֵד:	אֵז בְּמִלְאֵת סֶפֶק יִפָּה כְּתַרְצָה הֵן אֲרָאֵלִם צַעֲקוּ חוּצָה: בֶּן חֲלֻקְיָהוּ מְאַרְמוֹן בְּיִצְאָ אִשָּׁה יִפֹּת תֹּאֵר מְנוּלָת מְצָא: גִּזְרָנִי עֲלִיךָ בְּשֵׁם אֱלֹהִים וְאָדָם אִם שָׂד לְשָׂדִים אֶת אוֹ לְבִנֵי אָדָם דְּמוֹת יִפְיֵךְ כְּבָשָׂר וְדָם פִּתְחֵךְ וַיִּרְאֵתְךָ כְּמִלְאָכִים לְבָדָם: הֵן לֹא שָׂד אֲנִי וְלֹא גֵלָם פִּתַח יְדוּעָה הֵייתִי בְּשׂוּבָה וְנַחַת: וְהֵן לְשִׁלְשׁ אֲנִי וְלְשִׁבְעִים וְאַחַד וְלְשָׁנִים עֶשְׂרִי וְשִׁשִּׁים וְאַחַד: זֶה הָאֶחָד אֲבָרְהָם הָיָה וּבֶן הַשְּׁלִשָּׁה אָבוֹת שְׁלִישִׁיָה: חֵק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי וְהֵן שְׁבַטֵי יִהּ וְשִׁשִּׁים רַבּוּא וְשִׁבְעִים וְאַחַד סְנֵהֲדָרֵי יִהּ: טַעֲמֵי הַקְּשִׁיבִי וְעֵשִׂי תְּשׂוּבָה יַעֲזֵן הַיּוֹתֵךְ כָּל כֶּךָ חֲשׂוּבָה: יִפָּה לְכִי בְּעֲלִין וְלִשְׁמוֹחַ בְּטוּבָה וְלֹא תִקְרָא עוֹד בֵּת הַשׂוּבָבָה: כִּי אֵיךְ אֲשַׁמַּח וְקוֹלִי מֵה אָרִים הֵן עוֹלָלִי נִתְּנוּ בְּיַד צָרִים: לְקוֹ נְבִיָּאִי וְדָמָם מְגָרִים גְּלוּ מְלָכֵי וְשָׂרֵי וְכֹהֲנֵי בְּקוֹלָרִים:
--	--

כשיצאו ממצרים	כשיצאו מירושלים
כשיצאו ישראל ממצרים אמר משה "הים ראה וינוס הירדן יסוב לאחור"	וכשיצאו ישראל מירושלים אמר ירמיה "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו".
כשיצאו ישראל ממצרים אמר משה "ההרים רקדו כאילים"	וכשיצאו ישראל מירושלים אמר ירמיה "ראיתי (את) הרים והנה רועשים".
כשיצאו ישראל ממצרים אמר משה "זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר"	וכשיצאו ישראל מירושלים אמר ירמיה "עוללים שאלו לחם פורש אין להם."
כשיצאו ישראל ממצרים אמר משה "ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו"	וכשיצאו מירושלים אמר ירמיה "השליך משמים ארץ תפארת ישראל."
כשיצאו ממצרים אמר משה "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו'"	וכשיצאו מירושלים אמר ירמיה "דבק לשון יונק אל חכו בצמא."
כשיצאו ממצרים אמר משה	וכשיצאו מירושלים אמר ירמיה
כשיצאו ממצרים, בשירה יצאו שנאמר	וכשיצאו מירושלים בבכיה יצאו שנאמר

ר' אפרים רימל, קינה ל"א: אש תוקד בקרבי

Yeshiva University • A To-Go Series • Tisha B'Av 5771

על אף האוירה הקודרת בקינה ישנה התייחסות מתמדת לקב"ה והשגחתו על עם ישראל. למשל ההנגדה בין "ביתי התכונן ושכן הענן - בצאתי ממצרים, וחמת אל שכנה עלי כעננה - בצאתי מירושלים". לומדים מכך שבאמת שתי היציאות המנוגדות כל-כך אחת לשניה באמת טומנות בחובן קשר הדוק, והוא מציאותו של הקב"ה בהן והשראת שכינתו יתברך. הקינה אינה משווה בין הישיבה בארץ ישראל בימי דוד ושלמה כשבית המקדש בתפארתו ובין הגלות כשבית המקדש בחורבנו, אלא בין יציאת מצרים ליציאת ירושלים. הקינה משווה את שתי נקודות השינוי, כאשר הקדוש ברוך מתגלה במלוא עוזו ומחולל שינוי מהותי בחיי עם ישראל. בנקודת השינוי, ואפילו ביציאת ירושלים, כולם רואים את יד ה' במציאות, המחוללת את השינוי.

בנוהג שבעולם, לאחר השינוי שוקעים לתוך מציאות יומיומית שבה קשה לראות את יד ה' במציאות. לאחר השינוי הגדול מגיע הסתר פנים... אם כן, הטרגדיה של החורבן אינה רק בחורבן עצמו, אלא בעיקר, בגלות שבאה אחריו. הגלות גורמת לכך שלאחר גילוי השכינה מגיע הסתר הפנים. לעומת זאת, ביציאת מצרים לאחר גילוי השכינה, עם ישראל מיועד להגיע לארץ ישראל ולהמשיך את גילוי השכינה בחיי המעשה.

תהלים פרק קלז, ז

אֵיךְ נְשִׁיר אֶת שִׁיר ה' עַל אֲדָמַת נֶכֶר :

מלבי"ם תהלים פרק קלז פסוק ז

איך, משיבים לאמר, איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, הגם שנוכל לשיר לכם שירי ההצלחה הגשמיית שהיינו שרים בציון, כי גם פה אנו מוצלחים בהצלחות, אבל שיר ה', שיר הקודש שהיינו שרים בציון, על שכינת ה' אשר בה, ועל הופעת רוח"ק והנבואה וכבוד ה' והתורה והעבודה והנסים שיר הזה האלהי, איך נשיר אותו על אדמת נכר הבלתי מוכן לסגולות אלה הרוחניות?

אֵשׁ תּוֹקֵד בְּקִרְבִּי / רַבִּי אַבְרָהָם אֲבֵן עֲזָרָא

בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	בְּפָרַת וְאֶרֶז, וְאֲבֵנֵי זָכָרִוּן	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	אֵשׁ תּוֹקֵד בְּקִרְבִּי, בְּהַעֲלוֹתִי עַל לִבִּי
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וְאֲבֵנֵי הַקֶּלַע, וְכָלֵי הַבֶּלַע	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	קִינִים אֶעֱיֶדָה, לְמַעַן אֲזַכֶּרְהָ
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	לוֹיִים וְאַהֲרֹנִים, וְשִׁבְעִים זְקֵנִים	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	אֲזִי יִשִׁיר מֹשֶׁה, שִׁיר לֹא יִנָּשֶׂה
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	נוֹגְשִׁים וּמוֹנִים, מוֹכְרִים וְקוֹנִים	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וַיְקוֹנֶן יִרְמְיָהּ, וְנִהָה נְהִי נְהִיָּה
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	מֹשֶׁה יִרְעָנִי, וְאַהֲרֹן יִנְחָנִי	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	בֵּיתִי הִתְכַּוְּנָה, וְשָׁכַן הָעֵנָן
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וּנְבוּכַדְנֶצַּר הָרַע, וְטִיטוּס הָרָשָׁע	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וְחַמַּת אֵל שָׁכְנָה, עָלַי בְּעִנְיָהּ
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	נֶעֱרַף מִלְחָמָה, וַיִּי שָׁמָּה	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	גְּלִי יָם הָמוּ, וּבְחוֹמָה קָמוּ
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	רַחֵק מִמֶּנּוּ, וְהִנֵּה אֵינְנוּ	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	זְדוֹנִים שָׁטְפוּ, וְעַל רֹאשֵׁי צְפוּ
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	סִתְרֵי פָרְכָת, וְסִדְרֵי מַעְרַכַת	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	דָּגָן מִשָּׁמַיִם, וְצוּר יָזוּב מִיָּם
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	חֲמָה נִתְכַּת, עָלַי סוֹבְכַת	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	לְעֵנָה וְתַמְרוּרִים, וּמִיָּם הַמָּרִים
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	עוֹלוֹת וְזִבְחִים, וְאִשֵׁי נִיחוּחִים	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	הַשֶּׁבֶם וְהָעֶרֶב, סְבִיבוֹת הַר חוֹרֵב
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	בַּחֲרָב מְדַקְרִים, בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	קְרוּא אֵלֵי אֲבֵל, עַל נְהָרוֹת בָּבֶל
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	פְּאָרֵי מַגְבְּעוֹת, לְכַבּוֹד נִקְבְּעוֹת	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	וּמִרְאָה כְּבוֹד יְיָ, כְּאֵשׁ אוֹכֵלַת לֶפְנֵי
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	שְׂרִיקוֹת וְתַרְוֵעוֹת, לְקִלּוֹן וְזוּעוֹת	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וְחָרֵב לְטוֹשָׁה, לְטַבַּח נְטוֹשָׁה
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	צִיצֵת הַזָּהָב, וְהַמָּשָׁל וְרֵהָב	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	זָבַח וּמִנְחָה, וְשִׁמְן הַמִּשְׁחָה
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	אֶפֶס הָעֶזְרָה, וְהַשֶּׁלֶף הַנֶּזֶר	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	סִגְלַת אֵל לְקוּחָהּ, בְּצֵאֵן לְטַבְּחָהּ
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	קִדְשָׁה וּנְבוּאָה, וְשִׁכִּינָה נוֹרָאָה	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	חֲגִים וְשִׁבְתוֹת, וּמוֹפְתִים וְאוֹתוֹת
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	נִגְאָלָה וּמוֹרָאָה, וְדוּהָ וְטִמְאָה	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	תַּעֲנִית וְאֲבֵל, וְרִדְף הַהֶבֶל
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	רְנָה וַיִּשׁוּעָה, וְחִצּוֹצְרוֹת תַּרְוֵעָה	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	טוֹבוֹ אֶהְלִים, לְאַרְבַּע הַדְּגָלִים
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	זַעֲקַת עוֹלָל, עִם נֶאֱקַת חָלָל	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	אֶהְלִי יִשְׁמַעְאֵלִים, וּמַחֲנוֹת עֶרְלִים
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	שֶׁלַחַן וּמְנוֹרָה, וְכִלְיֵי וְקִטְרוֹהָ	בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	יֹזֵבֵל וְשִׁמְטָה, וְאַרְץ שׁוֹקֵטָה
בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	וְאֵלִיל וְתוֹעֵבָה, וּפֶסֶל מִצְבָּה	בְּצֵאתִי מִירוּשָׁלַיִם	מְכוֹר לְצִמִּיתוֹת, וְכָתוּב לְכַרִּיתוֹת
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם	תּוֹרָה וְתַעֲוֹדָה, וְכָלֵי הַחֲמֻדָּה		
בְּשׁוּבֵי לִירוּשָׁלַיִם	שָׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה, וְנֶס יְגוֹן וְאַנְחָה,		

ורוח אֱלֹהִים לָבָשָׁה אֶת זְכָרְיָה בֶן יְהוֹנָדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מַעַל לָעַם וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לָמָּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת ה' וְלֹא תִצְלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אַבְן בְּמִצְוֹת הַמִּלְוָה בְּחֹצֵר בֵּית ה': וְלֹא זָכַר יוֹאֵשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֹסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹנָדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיִּהְיֶה אֶת בְּנוֹ וְכַמּוֹתוֹ אָמַר יֵרָא ה' וַיִּדְרֹשׁ:

גיטין דף נז עמוד ב

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים, בבקעה זו הרג נבזראדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא, ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן אחת, עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה, לקיים מה שנאמר: ודמים בדמים נגעו.

אשכחיה לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק, אמר: מאי האי? אמרו ליה: דם זבחים דאשתפוך. אייתי דמי ולא אידמו, אמר להו: אי אמריתו לי - מוטב, ואי לאו - מסריקנא לבשרייכו במסרקי דפרזלי. אמרי ליה: מאי נימא לך, נבייא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי דשמאי, קמינן עילויה וקטלינן ליה, והא כמה שנין דלא קא ניח דמיה. אמר להו: אנא מפייסנא ליה. אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטל עילויה ולא נח, בחורים ובתולות קטל עילויה ולא נח, אייתי תינוקות של בית רבן קטל עילויה ולא נח, א"ל: זכריה, זכריה, טובים שבהן איבדתים, ניחא לך דאבדינהו לכולהו? כדאמר ליה הכי נח. בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה, אמר: ומה אם על נפש אחת - כך, ההוא גברא דקטל כל הני נשמתא - על אחת כמה וכמה! ערק אזל שדר שטר פרטתא בביתיה ואגגיר.

תנא: נעמן גר תושב היה; נבזראדן גר צדק היה. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק; מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים; מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים. מאן אינון? שמעיה ואבטליון. היינו דכתיב: נתתי את דמה על צחיח סלע ובלתי הכסות.

<p>וַיֹּאמֶר נְבוֹזְרָאדָן גַּם דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ אֶסְפוּ לִי הַכֹּהֲנִים וְהוֹצִיאוּם מִבֵּית יְהוָה כִּי לֹא אֶשְׁקוּט עַדִּי יִשְׁקוּט דָם הַנְּבִיא זְכָרְיָה וַיֵּרֶב בְּבֵת יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: דְּקַר יִשִׁישִׁים לְמֵאוֹת וּבַחֲוָרִים לְרַבּוֹאוֹת וַיִּוֹרֵד לְטֹבַח כְּהֵנִי יְהוָה צְבָאוֹת וְאִין שְׁקוּט לְדָם נְבִיא וַיְהִי לְמוֹפֶת וְאוֹת וְהַבְּנִים נִשְׁחָטִים וְעֵינֵי אֲבוֹת רוֹאוֹת וְאֵמוֹתָם לְטֹבַח גַּם אַחֲרֵיהֶם בָּאוֹת וְאוֹמֵר לְנַפְשֵׁי זֶה חֲטָאתְךָ וְזֶה פְרִיָּה וַיֵּרֶב בְּבֵת יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: הוֹסִיף לְהַרְוֹג נָשִׁים עִם יוֹנְקֵי שָׂדִים וְדָם עוֹלָה בֵּינֵיהֶם כְּדָם יְאוֹר מְצָרִים עַדִּי נָשָׂא נְבוֹזְרָאדָן לְבוֹ לְשָׁמַיִם וַיֹּמַר הָאִין דֵּי בְּבֹנוֹת יְרוּשָׁלַיִם הַכֹּלָה אֶתְּהָ עוֹשָׂה אֶת שְׂאֵרֵית הַשְּׂבִיָּה</p>	<p>יום אֶכְפִי הַכְּבֹדִתִי וַיִּכְפְּלוּ עוֹנֵי בְּשִׁלְחֵי יָד בְּדָם נְבִיא וּבָא אֶל מִקְדָּשׁ יְהוָה וְלֹא כִסְתָהוּ אֲדָמָה עַד בֹּא חָרֵב מוֹנִי וְלֹא שְׁקוּט עַדִּי הָקָם דָם הַנְּבִיא זְכָרְיָה וַיֵּרֶב בְּבֵת יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: הָיָה הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר עַד בֹּא רַב טַבְחִים וּבָא אֶל מִקְדָּשׁ יְהוָה וּמְצָא דָמִים רוֹתְחִים וַיִּשְׁאַל לְבַעֲבוֹר זֶה הַכֹּהֲנִים הַזֹּבְחִים וַיַּעֲנוּהוּ כִּי זֶה הוּא דָם קָרְבָן הַזְּבָחִים וַיִּנְסֶה בְּדָם פְּרִים וְדָם אֵילִים וְדָם מַחִים וְגַם זָבָחוּ זָבַח רַב לְחֶקֶר מָה הָיָה וַיֵּרֶב בְּבֵת יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: וּבְכָל זֹאת לֹא שְׁקוּט וְעוֹדוֹ כִּיִּם נִגְרָשׁ וַיִּבְקֹשׁ הַדְּבָר וַיִּמְצָא מִפְּרֵשׁ כִּי הוּא דָם אִישׁ הָאֱלֹהִים עַל לֹא חָמַס שָׂרֵשׁ</p>
--	---

ציון, הלא תשאלי / רבי יהודה הלוי

צילה אשחר, ציון הלא תשאלי לרבי יהודה הלוי, סיכום השיר ודרכי הוראתו

ממעמקים, כתב עת וירטואלי לספרות ואמנות, גיליון מס' 5 - תשס"ז * <https://goo.gl/ni5KMt>, 2007

השיר נפתח בפניה ישירה אל ציון בתלונה על כך שציון אינה מתעניינת בגורלו של עם ישראל אשר רחק ממנה בשל יציאתו לגלות. הדובר ממורמר על חוסר הסימטרייה בין האוהבים. בעוד האוהבים חשים כאסירי אהבתם, אהבה ממנה לא יוכלו להשתחרר, הארץ - שהיא מושא אהבתם - כלל אינה מגלה עניין בס. השאלה הרטורית – שאלה שאינה זוכה למענה - משקפת את העדר הסימטרייה ואת תחושת התהום שנפערת בנפשו של הדובר-השר...

בפתיחת השיר נשמעים שני קולות – קולו של הקולקטיב היהודי וקולו של הדובר-השר. הקולקטיב הם היהודים שיצאו לגלות לארבע רוחות השמים ["יתר עֲדְרִיךָ... מִיָּם וּמִזָּרַח וּמִצָּפוֹן וְתִימָן"] אולם נותרו שבויים באהבתם לארץ ["אֶסְרִיךָ... דוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמְךָ"]. קולו של הדובר-השר מופיע כקולו של "אֶסְרִי תֵאָוֶה" שנכסף לארץ ישראל ["נִוְתַן דְּמַעְיוֹ כְּטַל חֶרְמוֹן וְנִכְסֶף לְרִדְתָּם עַל הָרָרִיךְ"].

קיים הבדל גדול בעוצמת רגשותיהם של שני קולות אלה. יחסו של הקולקטיב לארץ מתמצה במילים "דוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמְךָ", זאת בשעה שרגשות הדובר גואים בו והוא מיטלטל בין רגשות תאוה, בכי והזדהות עם הארץ על סבלה ותקוותיה. כמובן שעוצמת רגשות כזו מדגישה ביתר שאת את העדר הסימטרייה בין האוהב לזוגתו ואת הניכור שהיא משדרת כלפיו.

ויקרא פרק נו, לא-לב

וְנִתַּתִּי אֶת עֲרִיכֶם חֶרְבָּה וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֹחְכֶם : וְהִשְׁמַתִּי אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אִיבֵיכֶם הַיִּשָּׁבִים בָּהּ :

ספרא בחוקותי פרשה ב

והשימותי אני את הארץ, זו מדה טובה שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח שנאמר ושממו עליה אויביכם היושבים בה, אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח.

איכה פרק א, ד

דְּרָכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מְבֹלֵי בָּאֵי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כְּהִנְיָה נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת וְהִיא מֵרָ לָהּ :

אלשיך על איכה פרק א פסוק ד

(ד) דרכי ציון וכו'. במדרש אמר רב הונא הכל מבקשין תפקידן כו' אמר רב אבדימי דמן חיפא אפילו דרכים מבקשין תפקידן הדא הוא דכתיב דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד, מבלי בורגנין [סוכות העשויות לצל] מבלי בורבסין [עץ עם ענפים מרובים, ג"כ לצל] אין כתיב כאן, אלא מבלי באי מועד. והנה ראוי לשית לב, כי הלא גם הבורגנין ובורבסין הם גם הם תפקידן של דרכים, מהלכים בה ושומרי משמרת המהלכים בדרכים, ולמה על בלתי אומרו [אלא מבלי] באי מועד מלמדנו שמבקשים תפקידן. אמנם הוא הרגיש, כי בשלמא דבר שיש בו רוח חיים יתכן יבקש תפקידו, אך הדרכים דוממים המה...

הרשות לאסירי ציון והרוגי מלכות - דברי הסבר

<http://www.moia.gov.il/hebrew/targetaudiences/pages/zionprisoners.aspx>

חוק התגמולים לאסירי ציון ולבני משפחותיהם, התשנ"ב – 1992 (להלן "החוק") מגדיר "אסיר ציון" כמי שהוא אזרח ותושב ישראל ועונה לאחד מהתנאים הבאים:

- נעצר/נאסר/הוגלה לששה חודשים לפחות בגלל פעילותו הציונית בארץ שבה פעילות זאת הייתה אסורה.
- נעצר/נאסר/הוגלה לששה חודשים לפחות בארץ אויב בגלל יהדותו או בגלל יחסי האיבה של אותה ארץ כלפי ישראל.
- נעצר/נאסר/הוגלה בשל סיבה מהסיבות המוזכרות לעיל ונעלמו עקבותיו וחלפו ששה חודשים מיום מעצרו (והכל אם חוק

ציון, הלא תשאלי / רבי יהודה הלוי

השבות היה חל עליו).

- היה תושב ארץ ישראל לפני הקמת המדינה, ובשל פעילותו למען הקמת המדינה היה במעצר/מאסר או הגליה ששה חודשים לפחות.
- החוק מגדיר את "הרוג מלכות" ככל אחד מאלה:
 - מי שהוצא להורג/הומת בידי שלטונות מדינה זרה בשל פעילותו הציונית.
 - מי שהוצא להורג/הומת בארץ אויב, בידי שלטונות אותה ארץ או בידי ארגון עוין, בגלל זיקתו לישראל או בגלל יהדותו או בגלל יחסי האיבה של אותה ארץ כלפי ישראל.
- בהתאם לחוק התגמולים לאסירי ציון ולבני משפחותיהם, במשרד העלייה והקליטה פועלת הרשות לאסירי ציון והרוגי מלכות (להלן "הרשות").
- הרשות מתעדת את פועלם של אסירי ציון ומנציחה את זכרם של הרוגי המלכות.
- הרשות מקיימת אחת לשנה טקס ממלכתי לכלל אסירי ציון ומשפחותיהם וכן למשפחות הרוגי המלכות.

<p>במקום ארונך אשר נגנז, ובמקום פרויבך אשר שכנו חדרי חדרך! אגז ואשליך פאר נזרי ואקב זמן, חלל בארץ טמאה את-נזירך איך יערב לי אכל ושתות בעת אחזה, כי יסחבו הפלבים את-כפירך? או איך מאור יום יהי מתוק לעיני בעוד אראה בפי ערבים פגרי נשירך? בוס היגונים, לאטו הרפי מעט, כי כבר מלאו כסלי ונפשי ממרוךך. עת אזכרה אהלה אשתה חמתך, ואזכר אהליבה ואמצה את-שמךך! ציון בלילת יפי, אהבה וזון תקשרי מאז, ובך נקשרו נפשות חברך הם השמחים לשלוחך והבואבים על שוממותך ובוכים על שבךך. מבור שבי שואפים נגדך ומשתחיים איש ממקומו אלי נכח שעריך, עדרי המונד, אשר גלו והתפזרו מהר לגבעה ולא שכחו גדרך, המתחזקים בשולך ומתאמצים לעלות ולאחז בסנסני תמרך. שנער ופתרוס היערכוך בגדלם, ואם הבלם ידמו לתמרך ואורך? אל מי ידמו משיחך ואל מי נביאך ואל מי לויך ושירך? ישנה ויחלף כליל כל-ממלכות האליל. חסנך לעולם, לדור דור נזירך. און למושב אלהיך, ואשרי אנוש יבחר יקרב וישכן בחצרך! אשרי מחפה ויגיע ויראה עלות אורך ויבקעו עליו שחרך, לראות בטובת בחירך ולעלו בשמחתך בשובך אלי קדמת נעורך!</p>	<p>ציון, הלא תשאלי לשלום אסירך, דורשי שלומך והם יתר עדריך: מים ומזרח ומצפון ותימן שלום רחוק וקרוב שאי מכל עברך: ושלום אסיר תאווה, נותן דמעיו בטל חרמון ונכסף לרדתם על הדרך: לבבות ענותך אני תנים, ועת אחלם שיבת שבותך אני כנור לשירך: לבי לבית אל ולפניאל מאד יהמה ולמחנים וכל פגעי טהורך, שם השכינה שכנה לך, והיוצרך פתח למול שערי שחק שעריך, וכבוד אדני לבד הנה מאורך, ואין שמש וסהר וכוכבים מאירך. אבחר לנפשי להשתפך במקום אשר רוח אלהים שפוכה על בחירך. אתבית מלוכה ואת פסא אדני, ואיך ישבו עבדים עלי כסאות גבירך? מי יתנני משוטט במקומות אשר נגלו אלהים לחזיך ויצירך! מי יעשה לי כנפים וארחיק נדוד, אניד לבתרי לבבי בין בתריך! אפל לאפי עלי ארצך וארצה אבניך מאד ואחנן את-עפרך, אף כי בעמדי עלי קברות אבתי ואשתומם בחברון עלי מבחר קברך! אעבר ביערך וכרמלך ואעמד בגלעדך ואשתוממה אל הר עברך, הר העברים והר ההר, אשר שם שני אורים גדולים מאירך ומורך. חיי נשמות אויר ארצך, וממר דרור אבקת עפרך, ונפת צוף נהירך! ינעם לנפשי הלך ערם ויחף עלי חרבות שממה אשר היו דבירך,</p>
---	---

אם אמרתי אספרה לכם רובי התלאות אשר מצאונו ישתוממו רעיוניכם. האמנם אערוך לפניכם שלחן הרעה מעוטרת ראש ולענה בקצרה. הדברים כהויתן להשביעכם מרורות ולענות ולהשקותכם מין עצבונו. ובעבור א חשוב כבר הוגד לכם הדבר אכתוב אותו בתכלית הקיצור על הסדר וזה (ה)חלי.

יום ר"ח תמוז קנ"א המר והנמהר דרך ה' קשתות האויב על קהלת סיבליה רבתי עם שהיו בה כמו ששה או שבעה אלפים בעלי בתים, הציתו באש שעריה והרגו בה עם רב, אך רובם המירו; ומהם מכרו לישמעאלים מהטף ומהנשים. והיו מסלות היהודים יושבים בדד, ורבים מתו על קדושת השם ורבים חללו ברית קודש.

משם יצא האש ותאכל כל ארזי הלבנון, העיר הקדושה קהלת קורטובה. גם שם המירו רבים ותהי לחורבה. וביום צרה ותוכחה יום שהוכפלו בו הצרות, י"ז תמוז, חמת ה' נתכה על עיר הקודש אשר משם תצא תורה ודבר ה', היא קהלת טוליטולה. ויהרגו במגדש ה' כהן ונביא. שמה קדשו את השם ברבים רבניה – הם זרע הכשר והנבחר, זרע הרב ר' אשר זצ"ל, הם ובניהם ותלמידיהם. גם שם המירו רבים לא יכלו לעמוד על נפשם.

על שלש אלה רגזה ארץ. מלבד קהלות אחרות סביבותיהן בא מספרם כמו שבעים עיר. ובכל זאת אנחנו פה על משבר והיה לנו הלילה והיום למשמר. והיה בשביעי לחדש אב בלע ה' ולא חמל בקהלת וולינציה; היו בה כמו אלף בעלי בתים, והיו המתים בקדושת השם כמו מאתים וחמשים אנשים, והנשארים הרה נסו ונמלטו מעטים ורובם המירו.

משם פשט הנגע בקהלות מיורקה העדינה לחוף ימים ישכון. יום ר"ח אלול באו בה פריצים ויחללוה, בזוה ושללוה ועזבוה כמצודה שאין בה דגים. ומתו בקדוש השם כמו שלש מאות נפשות וכמו שמונה מאות נמלטו במגדל המלך והנשארים המירו.

יום שבת אחריו שפך ה' כאש חמתו, נאר מקדשו וחלל נזר תורתו היא קהלת ברצלונה, אשר הבקעה ביום ההוא ובא מספר ההרוגים כמו מאתים וחמשים נפשות. וכל יתר הקהל נסו אל המגדל ושם נמלטו. והאויבים בזו כל מסילות היהודים והציתו אש בקצתם. ויד מנהיג המדינה לא היה במעל, אך התאוה להצילם בכל יכלתו. ויכלכלו שם היהודים בלחם ובמים ויאזרו לעשות שפטים באנשים הפושעים. אזי קם שאון דלת העם והמון רב על נכבדי המדינה וילחמו עם היהודים אשר במגדל עם קשתות ובלסטראות ויכום ויכתום שמה במגדל.

רבים קדשו ה', בתוכם בני יחידי, חתן, שה תמים העליתיו לעולה. אצדיק עלי הדין ואתנחם לטוב חלקו ולנעימת גורלו. ומהם רבים ששחטו עצמם ומהם הפילו עצמם מהמגדל ולא הגיעו לחצי המגדל עד שנעשו אברים אברים וקצתם יצאו משם וקדשו את השם ברחוב וכל השאר המירו, רק מעטים היו שנמלטו בערי הסגנים, נער יכתבם. אך הם מהנכבדים וברוב עוונותינו אין היום בברצלונה איש בשם ישראל יכונה. וכן בעיר לירידה מתו רבים והשאר המירו ושנמלטו היו רק מעטים. בעיר גירונדה, אשר שם תורה ועונה במקום אחד, קדשו ה' ברבים הרבנים, לא המירו בה כי אם מועטים ורוב הקהל נמלטו בבתי העירוניים והם היו במגדל.

סוף דבר: במלכות וולינציה לא נשאר יהודי זולתי במקום אחד הנקרא מורבידרו. ובמחוז קטלוניה לא נשאר יהודי זולתי בערי הסגנים והפחות שלא שלחו יד בהם בכל המקומות. אנחנו פה היום בכל מדינות ארגון אין פרץ ואין צוחה. בחמלת ה' עלינו הותיר שריד בכל מקומות אלו אחר ההשתדלות הנמרצת והפזור הרב מכל רכושנו לא נשאר לנו בלתי גויותינו. ובכל זאת לבנו יהגה אימה ועינינו אל אבינו שבשמים נשואות עד שיחננו וירפאנו ממכאובנו ואל יתן למוט רגלינו כן יהי רצון אמן.

אני הגבר ראה עני בשבט עברתי חסדאי בר אברהם בר חסדאי בר יהודה קרשקש הכותב פה יום עשרים לחודש מרחשון שנת חמשת אלפים וקנ"ב ליצירה. שבט יהודה, הנובר תרט"ו.

שו"ת הריב"ש סימן קנג

אבל תשער בתושבי הארץ הזאת, שאינם מספיקים ללחם צר ומים במשורה, ועל הארץ ישנים, או על שטיח עור, ובכסות יום מתכסים בלילה, ומלבושיהם טלאי על גב טלאי, ורובם הולכים יחפים.

ומה שאמרת, שיש בידך כתב, שרצו הקהל לעשות תקנה בענין זה, ושמחיתי בידם, אני אגיד לך דברים כהויתן. הנה פלוני שם מגמתו תכף בואו, להיות ראש וקצין על הקהל, וישם על לבו לגרש אותי מן העיר, והתחיל לקנטר אותי... והרבה פעמים נתקבצו גדולי הקהל, וה"ר אשתרוק נ"ע בתוכם, לנדותו על בזיונותיו וחרופיו, ואני הייתי מונע הדבר, ואומר להם, שאחרי שעבר עלינו מה שעבר, אין לנו להתנהג בשררה זו, אבל ראוי לנו לתת גוינו למכים ולחיינו למורטים, ואולי נוכל כפרה. ויקר מקרה, כי יום אחד הגיעה פה ספינה ממירוקה, ובה מ"ה נפשות מאנוסי מירוקה ובלנסיאה וברצלונה. והשר, היה רצונו להכניסם בעיר לאהבת התועלת, כי היה לוקח מהם כפולה לגולגלת... והאלקדי בן מחר"ז, גער בקצת הישמעאלים שבאו לפניו לבקש בל יניחם לרדת, מפני יוקר השער, והוא גרשם מביתו בניזיפה, ואמר להם: חשבתי אתכם כמאמינים, ורואה אני שאתם כופרים, וכי אין יכולת באל לזון אלו בכלל כל העולם? הלא על כל מוצא פי ה' יחיה האדם! וזה פלוני, היה מתאמץ שיעשו הקהל עם השר לבל יניחם לרדת, למען ישובו מירוק"ה, וימנעו הכל מלבא פה. ואני, בשמעי שקצת היהודים היו מתאווננים ומלינים על ביאת אלו, לא יכולתי להתאפק, ואמרתי בפני ד' או חמשה: הנה השר, וגם האלקאדי, חפצים להכניסם, ויהודים מונעים. בשמתא יהיה, בעולם הזה ובבא, כל יהודי שיגרום שישובו אלו העניים למירוקה.

מתוך הקינה

אַרץ חֶפְצָא... שְׁלוֹם רַב, קְרִית מְלֶךְ... צִיּוֹן הָעִיר הַהֶלְלָה... קְרִית מְשׁוֹשׁ עִיר עֲזָ לָנוּ

יעקב בוסידן ובני איש שלום, ירושלים, שמות שמות סביב לה, עמוד 15

הוצאת המחבר, בשיתוף בית מורשה בירושלים והמרכז לקידום כושר הלמידה, קרית אונו תשס"ה ישנן כמובן ערים מקודשות רבות בעולם, ישנן ערי בירה חשובות וישנן ערים אהובות שאף להן הוקדשו שירים ופיוטים. אולם העובדה שלירושלים נקשרו כל כך הרבה כתרים, העובדה שבספרותו הקלאסית של העם היהודי לאורך ההיסטוריה כונתה ירושלים במאות שמות, תארים וכינויי חיבה, חושפת ממדים של זיקה ושל משמעות הנודעת לעיר ירושלים בתודעה משותפת של העם היהודי ובנפשם של מיליוני יהודים כיחידים באופן שאין דומה לו... העובדה שהעם היהודי לא רק בנה את ירושלים, קיים את ירושלים, חלם על ירושלים והתגעגע אליה, התפלל על ירושלים ובכה עליה, אלא אף עיטר את ירושלים במאות שמות אשר כל אחד מהם יש לו משמעות סמלית מובחנת, אומרת כי העם היהודי כונן עולמו סביב ירושלים באמצעות שמות. בכך הוא עיצב את ירושלים של מעלה, את ירושלים שבנפש. תופעה מרהיבה זו, למיטב ידיעתי, יוצאת דופן בתרבות האנושית בכלל.

<p>קְרִית מְשׁוֹשׁ עִיר עֲזָ לָנוּ / מְלֵאת קֶצֶף וְצָבָאךָ, כִּי תִם פֶּשַׁע רַב הֶגְלָנוּ, / תִּם עוֹן, נִרְצָה חֲטָאךָ. צוּרְךָ לְאוֹר יוֹצִיאָךָ, / יִרְפָּאךָ מִמְּבוֹתֶיךָ, כִּי נָחַם אֶת הַיְכָלְךָ, נָחַם אֶת כָּל חֲרֻבוֹתֶיךָ. בַּת צִיּוֹן, הַשְּׁפִילִי שְׁבִי / עַל כְּבוֹד גְּלָה מִמֶּךָ, עַל בְּנִים הֶלְכוּ בְּשָׁבִי / מָה אֲשׁוּה לָךְ וְאֶנְחַמְךָ? אֵין שָׂר, אֵין שְׁבֵט תוֹמֶךָ, / אֵין מְקִים יִרְיעוֹתֶיךָ, שִׁיתִי כְּלִיל צֶלֶף, / חֲגָרִי שֶׁק בְּחוֹצוֹתֶיךָ! שׁוֹבֵי יוֹנָת חֶן, נִעְצָבָה / יוֹנָה מֵאַרְץ אֲשׁוּר, שְׁמַחִי, כִּי אֲשִׁים בְּעֶרְבָה / בְּרוֹשׁ תִּדְהַר וְתֵאשׁוּר. מִחֲרָמוֹן וְשֹׁנֵי יִשׁוּר / נִדְחֶךָ וְנִפְּצוֹתֶיךָ, הֲרַחֲבֵי מְקוֹם אֶהְלֶךְ / וְיִרְיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ</p>	<p>אַרְץ חֶפְצָא, נְדָחִיךָ / יוֹם יוֹם שׁוֹאֲלִים בְּגִלְלָךְ, צוֹפִים שׁוֹאֲפִים לְמְנוּחֶיךָ / לְאֹמֵר 'בֵּית יְהוָה נִלְדָּה! שְׁלוֹם רַב, קְרִית מְלֶךְ, / שְׁלוֹם מֵאֵת צְבָאוֹתֶיךָ, יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ, / שְׁלֹוּהָ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ! צִיּוֹן הָעִיר הַהֶלְלָה / מֵאֲזוּ לְצִבִי וּלְכְבוֹד, עֲלִיךָ רוּחִי חֲבֵלָה, / עֲלִיךָ לְבִי יִדָּד. יִדְדוֹן בְּשָׁבִי וְנִדּוּד, / יִדְדוֹן כָּל מַחְנוֹתֶיךָ, כִּי אֲשֵׁ אֶכְלָה הַיְכָלְךָ / וְתֵאכַל יְסוּדוֹתֶיךָ. חֲשַׁבְתִּי יָמִים מְקַדְּם / דּוֹרוֹת וְשָׁנוֹת עוֹלָמִים, פֶּרְצָתִי יָמָה וְקַדְּם / מִשְׁלָתִי עַל הָעַמִּים. כְּמָה לִי אֲשֵׁב מִשְׁמִים, / צִיּוֹן, עַל שֵׁד חוֹמוֹתֶיךָ? לְמָה קוֹדֵר אֶתְהַלֵּךְ / עַל תֵּלְךָ וְשׁוֹמְמוֹתֶיךָ?</p>
---	---

דאמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

יוסף אומץ אות תפג, דינים ומנהגים לכל השנה - ענייני מוסר ומידות למנהג פרנקפורט (יוסף יוזפה האן נויירלינגן, פרנקפורט 1928)

את זה העתקתי מכתובת יד האלוף הר"ר יוזלמן רושהיים השתדלן הגדול...

ואם חס ושלוש אירע גזירה יאמר וידוי של מהר"ר אשר מק"ק ורנקבורט.

אלקי ואלקי אבותי נשמה שנתת בי טהורה ונקיה וזכאה היתה וביצר הרע לכלכתי וטמאתיה בחטאי ובעוונותי ובפשעי המרובים כי אנכי חטאתי ואשמתני בגדתי וכו', תעיתי ותעתעתי ועברתי על מצותיך מצות עשה ומצות לא תעשה ועל כריתות בית דין, ועל תורה שבכתב ותורה שבעל פה סרתי ממצותיך וממשפטיך ולא שוה לי (מחטאיו הידועים לו לא יפרסם בפה, ולי נראה להזכירם דרך א"ב אם תספיק לו השעה ואחר כך יאמר), והנה הגיע השעה ליטול הנשמה ממני ולמסור לידך על קידוש שמך המיוחד.

ויהי רצון מלפניך אלקי ואלקי אבותי ואתה צדיק על כל הבא עלי כי אמת עשית ואנכי הרשעתי ודינך ומשפטיך צדק ואמת ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבא כי כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך וכו' (ואם חס ושלוש יתגבר האויב יאמר באחריתו בשמחת רבי עקיבא לקיים הפסוק ואהבת את ה' וגו').

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לאהוב שם הנכבד והנורא ההיה והוה ועתיד להיות בכל לבבנו ובכל נפשנו ולקדש שמו ברבים, ברוך אתה ה' מקדש שמך ברבים.

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ועם זה בהיות שהדיבור בפומיה ימסור נפשו על קדושת שמו יתברך, ותצרו נפשו בצרור החיים אמן סלה.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סא עמוד ב

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשי - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: זו תורה וזו שכרה? מְמַתִּים יָדָךְ ה' מְמַתִּים וגו'! - אמר להם: חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

מהרש"א חידושי אגדות יב, א, ד"ה "אמר ליה"

א"ל חלקם בחיים וכו': אמר חלקם בלשון רבים. רוצה לומר חלק של כל הצדיקים ושכרם לא יהיה בעולם הזה רק בארץ החיים... שהצדיק נוטל חלקו וחלק הרשע בגן עדן... והרשע נוטל חלקו וחלק הצדיק בגהנום...

משה פראגר, מקדשי השם בימינו - צרור תעודות ועדויות על מקדשי השם בישראל, מחניים ס

והנה עדות על מצעד-השירה של קהילת זלוצ'ב, כשבראש צועדים נושאי ספרי-התורה שהוצאו מבית הכנסת הבוער:

"ביום השני לכניסת הגרמנים לזלוצ'ב, ליד טרנופול, (יוני 1941), הוציאו החיילים הגרמנים והאוקראינים כשלושת אלפי יהודים מבתיהם, אנשים, נשים וטף וביניהם רבים מפליטי מערב גאליציה, שרוכזו בחצר בית-הכנסת ונסגרו על מסגר. 3 ימים היו היהודים כלואים ללא אוכל ומשתה. בשבת הוציאו אותם והובילו למבצר שמאחורי העיר. את בית-הכנסת הציתו באש.

זכרו נא וקוננו / רבי שלמה הלברשטאם, האדמו"ר מבובוב

כשהיהודים יצאו את בית-הכנסת הבווער לקחו אתם את ספרי התורה. בין היהודים נמצא מקובל נודע, מזקני החסידים של הרבי מדזיקובור, מאיר אפן שמו, פליט מעיר ריישא. הוא צעד בראש מאות היהודים, שהיו עטופים בטליתות ורבים מהם נושאים בידיהם ספרי תורה. הובילו אותם לקבר-ההמונים שנכרה עבורם במשך 3 הימים שנכלאו. לאורך כל הדרך שרו היהודים בקול רם: "רננו צדיקים בה". בבואם ליד הקבר נשאר הגברים עומדים כמאובנים, הנשים והילדים פרצו בבכי. התיצב ר' מאיר ביניהם, בידו האחת ספר-תורה וביד השניה שופר. פניו נראו אותה שעה כפני מלאך, והוא פתח בדברים לפני העדה הקדושה אודות קידוש השם, אודות נצחיותו של עם ישראל ועל נקמתו של הקב"ה שינקום דם עבדיו השפוך והארץ לא תכסה הדם הנקי. באוירה זו הוציאו הקדושים את נשמותיהם".

(מתוך פרקי הזכרונות של אליעזר אונגר בספרו "זכור").

הרב אלי סדן, מה עדיף: למות או לחיות על קידוש ה'?

מתוך כתבה של סיון רהב מאיר, כ' אב התשע"ד / 16.08.2014, (<http://www.ch10.co.il/news/67033/>)

הבלטת הנכונות למות עבור עם ישראל – היא מעבר לכל פרופורציה. בבית המדרש שלנו הנושא העיקרי הוא איך לחיות על קידוש השם ולא איך למות. זו לא סמנטיקה, זו מהות. מהות עמוקה וברורה. רק לפני מספר ימים קראנו בפרשת השבוע את הפסוק 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום'. דבקות בתורה אינה התנתקות מהחיים, אינה שאיפה למשהו מחוץ לעולם, אלא זוהי צורת החיים היותר אמיתית, שהיא מלאת שמחה, חיוניות ובריאות נפשית ופיזית. על פי תורת ישראל על האדם לשאוף שכל חייו יהיו ממולאים בטוב, מוסר, מצוות, מעשי חסד ואהבת ישראל.

<p>על שרפת אלפי מדרשות ובתי כנסיות רבבות ספרי תורה ולומדיה, נקונן בשאיות שלחו באש מקדשי אל, הציתו ועינינו צופיות ישלם המבעיר את הבעירה, ידין בגוים מלא גויות.</p> <p>ועקו שמים ואדמה על אלפי עירות מבצרי תורה ארצות אירופה וקהלותיה, נחלי ומקמי מסורה צדיקים זקנים וחסידים, דבקי אמונה טהורה מיום גלינו מארצנו לא היה כזה כליון נורא.</p> <p>רחם על שאריתנו, הבט נא משמים למחנות הקדושים, פי עשר פיוצאי מצרים קומם בית קדשנו, ונחמנו בכפלים. רוממנו, והביאנו לציון וירושלים.</p>	<p>זכרו נא וקוננו כל ישראל, קולכם ישמע ברמה כי השמידה גרמניה את עמנו בימי זעם המלחמה במיתות משנות אכזריות, ברעב ובצמא אל תשכחו בכל הדורות, עדי תזכו לראות בנחמה.</p> <p>צעקתם ובכייתיהם, צפופים וסגורים בקרונים כצאן לטבח יובלו לשרפה בכבשונים קול שועם יזכר תמיד לפני שוכן מעונים בקראם שמע ישראל, מסרו נפשם לאדוני האדונים.</p> <p>ראשי ישיבות ותלמידיהם, והמוני עמך שמה העבדום בענויים קשים, והרגום ביד רמה דמי ילדים רכים צועקים אליך מן האדמה נקום נקמת טף ונשים, לא תתיה כל נשמה.</p>
---	--

אָלי כְּבַתּוּלָה חָגַרְתְּ שֶׁקַּעַל בַּעַל נְעוּרֶיךָ :

מלבי"ם ביאור המילות יואל פרק א פסוק ח

אלי. מענין יללה ונתחלף היו"ד בא' ול' הכפל נפלה:

אלשיך על יואל פרק א פסוק ח

והענין כי (ח) הבתולה החוגרת שק על בעל נעוריה. אשר ארש אותה ולא לקחה... אך יללתה איננה כי אם על היותו בעל נעוריה, כי הוא בן זוגה מאז היו למעלה, ואחר בואן אל העולם וארש אותה, שהוא על הנוגע אל הנפש, כי הן לאחדות אשר חיברם היוצר מתחלה, ובהפרדם נפגם חיבור נפשותם...

פרופ' נתן אביעזר (המחלקה לפיזיקה), אָלי צײַן וְעָרִיָּה

דף שבועי מאת היחידה ללימודי יסוד ביהדות, מספר 870, פרשת דברים וט' באב, תש"ע

כעת נחזור לתקופת הגמרא, שבה לא ביצעו את שני השלבים זה אחר זה מיידית, כבימינו. בתקופה שבין שני השלבים הייתה האישה "בתולה עם בעל". הזוג טרם החל לחיות יחד, אבל היה לה "בעל", שהרי כבר התקיימו הקידושין, וכאמור, נדרש גט כדי לנתק את הקשר. אם הבעל נפטר בתקופה שבין שני השלבים, האירוע נחשב טרגדיה מיוחדת ומצערת הרבה מהמקרה שהבעל נפטר אחרי הנישואין, אחרי שנים שבהן בני הזוג נהנו מחיים יחדיו. על הטרגדיה הנוראה הזאת מדובר בפזמון הקינה. אפשר ללמוד על יחסה של התורה לגודל הטרגדיה, כאשר הבעל נפטר בין שני השלבים, מהמצווה הקובעת שבתקופה זו פטור הבעל מלצאת למלחמת רשות: " וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יֶלֶד וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָהּ " (דב' כ: ז). הפסוק מתאר מצב שבו האיש ביצע את שלב האירוסין אך עדיין לא ביצע את שלב הנישואין, וזהו בדיוק המקרה שעליו מדובר בפזמון הקינה. מעניין להעיר שהתורה מדגישה את הטרגדיה מצד הבעל – "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה", ואילו הקינה מדגישה את הטרגדיה מנקודת מבטה של האישה – "כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה", אבל ברור שהאסון נורא הוא לשניהם.

עתה נעבור לדון בביטוי "בעל נעוריה". מדוע הקינה מדגישה שהאלמנה הייתה אישה צעירה? נראה שהסיבה היא אכן, שהטרגדיה נוראה שבעתיים כאשר האישה חייבת להתאבל על בעל נעוריה. מוטיב זה מופיע כמעט בכל ספרות העולם. [3] ואשר לפשר הדוגמה הראשונה בפזמון – "כמו אישה בציריה". הקינה משווה בין כאב נפשי, שמקורו באבלות, לכאב פיזי, שמקורו בצירי לידה. אם האבלות נוראה ביותר, הרי הגבול בין כאב נפשי לכאב פיזי מיטשטש. לשון אחר, האישה בקינה סובלת מכאבים פיזיים ("אישה בציריה") בגלל כאבי אבלות שהם כה עמוקים. אין זה רק ביטוי ספרותי אלא תיאור מציאותי מאוד של האבלות.

לסיכום, אנו למדים מפזמון הקינה "אלי ציון" שאין לראות בחורבן הבית עוד אירוע היסטורי מצער שפקד את עם ישראל ללא משמעות מיוחדת לחיינו היום. אנו מחויבים להרגיש את כאב הטרגדיה יום יום, כמו הבתולה הצעירה שאיבדה את בעלה, ואנו מחויבים להרגיש את כאב האבלות על חורבן הבית ככאב פיזי, כמו שחשה אישה בציריה.

קדושת לוי על מגילת איכה

אלי ציון ועריה כמו אשה בציריה. והכלל, כי האשה בשעה שכורעת לילד יש לה צער אבל באמת אחר כך כשתלד יהיה לה שמחה גדולה. וכן כל העומדים שם אפילו בשעת צערה יש להם שמחה, כי הם יודעים שבוודאי תלד בן או בת וזה באמת הוא שמחה. וגם לה באמת יהיה אחר כך שמחה כשתלד, רק בשעת מעשה יש לה איזה צער. כן באמת ציון אפילו שעכשיו יש לה צער מחורבנה הוא רק כמו אשה בציריה אבל באמת הקדוש ברוך הוא יש לו שמחה מזה, כי הוא יודע שהצער הוא רק לשעה אבל אחרי זה יבנה הקדוש ברוך הוא ביתר שאת ויתר עוז. וזהו הרמז במדרש (איכ"ר א) אין לה מנחם, כל מקום שנאמר אין

אֱלֹהֵי צִיּוֹן וְעֶרְיָהּ / מַחְבֵּר לֹא יָדוּעַ

לה הוה לה אחר כך כמו בשרה נאמר (בראשית יא, ל) ותהי שרה עקרה אין לה ולד ובאמת היה לה ולד ויבואר כמו שאמר אדמ"ו אין מזל לישראל, האי"ן הוא מזל לישראל, הוא המשפיע מזל לשון יזל מים מדליו (במדבר כד, ז) וזהו אין לה מנחם, האי"ן הוא מנחם לה, כי הוא יודע שבוודאי יבנה אותה וינחם אותה בכפלי כפלים:

אֱלֹהֵי צִיּוֹן וְעֶרְיָהּ, כְּמוֹ אִשָּׁה בְּצִרְיָהּ,

וּכְבַתּוּלָה חֲגוּרַת שֶׁקַּי, עַל בְּעַל נְעוּרֶיהָ

עַל־אֲרְמוֹן אֲשֶׁר נָטַשׁ, בְּאַשְׁמַת צֶאֱן עֲדָרֶיהָ,

וְעַל בִּיאַת מְחַרְפֵי אֵל, בְּתוֹךְ מִקְדָּשׁ חֲדָרֶיהָ.

עַל־גְּלוּת מְשֻׁרְתֵי אֵל, נְעִימֵי שִׁיר זְמֵרֶיהָ,

וְעַל דָּמָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ כְּמוֹ מִימֵי יְאוּרֶיהָ.

עַל־הַגִּיּוֹן מְחוּלָּיָהּ, אֲשֶׁר דָּמָם בְּעֶרְיָהּ,

וְעַל וְעַד אֲשֶׁר שָׁמַם וּבִטּוֹל סִנְהֶדְרֶיהָ.

עַל־זְבַחֵי תְּמִידָהּ וּפְדִיּוֹנֵי בְכוּרֶיהָ,

וְעַל חֲלוּל כְּלֵי הַיִּכָּל וּמִזְבַּח קִטּוּרֶיהָ.

עַל־טְפֵי מְלָכִיָּהּ בְּנֵי דָוִד גְּבִירֶיהָ,

וְעַל יָפִים אֲשֶׁר חָשַׁף בְּעַת סְרוּ כְּתָרֶיהָ.

עַל־כְּבוֹד אֲשֶׁר גָּלָה בְּעַת חֲרַבַּן דְּבִירֶיהָ,

וְעַל לֹחֶץ אֲשֶׁר לָחֵץ וְשָׁם שָׁקִים חֲגוּרֶיהָ:

עַל־מַחֵץ וְרַב מַכּוֹת אֲשֶׁר הִכּוּ נְזִירֶיהָ,

וְעַל נְפוּץ אֱלֹהֵי סֹלַע עוֹלִיָּהּ נְעִירֶיהָ.

עַל־שְׂמַחַת מְשֻׁנְאֵיָהּ בְּשַׁחֲקָם עַל שְׁבָרֶיהָ,

וְעַל עֲנוּי בְּנֵי חוּרִין נְדִיבֶיהָ טְהוּרֶיהָ.

עַל־פֶּשַׁע אֲשֶׁר עָוְתָה סְלוּל דָּרְךָ אֲשׁוּרֶיהָ,

וְעַל צְבָאוֹת קַהְלִיָּהּ שְׁזוּפִיָּהּ שְׁחוּרֶיהָ.

עַל־קוֹלוֹת מְחַרְפֵּיהָ בְּעַת רַבּוּ פְּגָרֶיהָ,

וְעַל רִגְשַׁת מְגַדְפֵיהָ בְּתוֹךְ מְשַׁבֵּן חֲצֵרֶיהָ.

עַל־שִׁמְךָ אֲשֶׁר חָלַל בְּפִי קָמִי מְצִרֶיהָ,

וְעַל תַּחֵן יִצְחָח לְךָ קָשׁוּב וְשָׁמַע אֲמָרֶיהָ.

אֱלֹהֵי צִיּוֹן וְעֶרְיָהּ, כְּמוֹ אִשָּׁה בְּצִרְיָהּ,

וּכְבַתּוּלָה חֲגוּרַת שֶׁקַּי, עַל בְּעַל נְעוּרֶיהָ

סיום ~ לשנה הבאה בירושלים... הבנויה

הרב שלמה אבינר - שו"ת סמס בנושא נוסח התפילה בדור של גאולה - לשנה הבאה בירושלים הבנויה

<http://www.havabooks.co.il/sms.asp?cat=17>

שאלה: בהגדה של פסח מבית לוי (עמ' רלג) ובהגדה של פסח שי לתורה (עמ' תיא) מובא, שהגרי"ז, אב"ד דבריסק, היה מקפיד על אלה המוסיפים את המילה "הבנויה" כאשר מזכירים את ירושלים, והיה נוהג לומר שלא מצינו בשום מקום נוסחה כעין זו, והיא תוספת של אותם אלו החושבים שכבר הגענו למחצית הגאולה, וכל מה שחסר הוא "הבנויה". האם אמירה זו הינה ביטוי ציוני?

תשובה: מרן הרב קוק מביא את הנוסח הזה כנוסח ירושלים (עיין ספר מלאכים כבני אדם עמ' 221). הג"ר מנחם מנדל כשר מביא את "בירושלים הבנויה" בהגדה שלמה באותיות קטנות, ובהגדת פסח ארצישראלית עם ההוספה: "בארץ ישראל אומרים".

הג"ר יעקב משה חרל"פ מביא את המילה "הבנויה" בסוגריים. נוסח זה גם מופיע בהגדה של צה"ל, ובהערותיו של הג"ר שלמה גורן כתוב "נוסח ארץ ישראל". ברור הדבר שהנוסח התחיל בארץ ישראל. בגלות אמרנו "לשנה הבאה בירושלים". אבל בארץ ישראל, וליתר דיוק בירושלים, אנו כבר כאן בירושלים, לכן מוסיפים "הבנויה". מה שאמר הגרי"ז שזה נוסח חדש, זה נכון, אבל זה לא חייב להיות דבר ציוני. זה לא קשור למדינת ישראל אלא לנמצאים בארץ ובירושלים. מי הראשון שאמר "לשנה הבאה בירושלים"? איננו יודעים.

הרב דב בערל וויין - לשנה הבאה בירושלים (ניסן תשס"ט)

<http://www.yeshiva.org.il/midrash/11144>

את התקווה והתפילה המסורתית בת אלפי השנים הזאת הביעו יהודים בכל הגלות הארוכה. אומרים אותה בסוף סדר פסח, שקיימנו לא מכבר, וגם בסיום תפילות יום הכיפורים. זה נראה לי קצת אירוני ואני אפילו קצת תמה ומאוכזב מכך שדווקא כאשר לא היתה ליהודים אפשרות פיזית ממשית להגשים את המשאלה הזאת, הם האמינו בלהט בהבטחה שיש בה והשתוקקו לחוות את הגשמתה בימי חייהם ובכל תנאי. בקיצור, אבותינו באמת התכוונו למילים כשאמרו "לשנה הבאה בירושלים".

בימינו, כשאפשר לחיות את החלום הזה ולקיים את ההבטחה במלואה, כשכולנו יכולים להיות בירושלים השנה, וקל וחומר בשנה הבאה, הביטוי הזה נשמע חלול וצבוע משהו.

לאחר שהעברתי את חג הפסח מחוץ לארץ-ישראל, קלטתי את האנומליה שמאפיינת את החיים היהודיים המודרניים. איך קרה שיהודים טובים, מאמינים, נאמנים ושומרי מצוות אומרים "לשנה הבאה בירושלים" בלי נקיפות מצפון או אפילו מחשבה על האירוניה שבדבר? שהרי ברור שלרוב היהודים שחיים בתפוצה, בייחוד באמריקה הצפונית, "לשנה הבאה בירושלים" הוא רק ביטוי ריק מתוכן, גם אם מרגש. הגישה הזאת מאפיינת את כל מגזרי החברה היהודית: חרדים, דתיים, מסורתיים, חילוניים בכל מובן, יהודים שהתבוללו, ויהודים שנישאו בנישואי תערובת. כל ארבעת הבנים יושבים בשולחן הסדר ואומרים פה אחד "בשנה הבאה בירושלים", אך הם גם מסכימים שזאת לא תוכנית מעשית בשבילם.

מדוע? ליהודי המתבולל והחילוני, ישראל כאומה וירושלים כעיר הקודש שוב אינם דברים שמדברים אל לבו ואל נשמתו. במאה ה-19 קבעה התנועה הרפורמית בגרמניה שברלין היא ירושלים שלה. טוב, זה לא בדיוק הסתדר, אבל זה כבר סיפור אחר שאיננו קשור למאמר הזה.

היום לקבוצה הזאת כבר אין חיבור רגשי או היסטורי לארץ ישראל או לירושלים. מעניין לציין שלקבוצה הזאת יש ייצוג אפילו כאן, במדינת ישראל עצמה, בקרב אלה שמכחישים את זכותה של מדינת ישראל להתקיים כמדינה יהודית. הם רואים את בעיר ירושלים ואת מדינת ישראל דרך פגמיהן - פקקי התנועה, מלמחות צבאה, כישלונה כמדינה הכי חילונית, ליברלית ומערבית בעולם. הם מתעבים את הדת ובזים למסורת היהודית כדברים אנכרוניסטיים שאינם ראויים לקיום או להמשכיות בחברה הנאורה.

מאחר שירושלים אינה מושלמת בעיניהם, וגרוע מזה, מאחר שאיננה ששה לאמץ את אמות המידה שלהם לשלמות - היא מתעקשת שלא להיות נאורה יותר משאר העולם הנאור - היא כבר מאבדת את משמעות מבחינתם. "בשנה הבאה בירושלים" נכון רק כשמדובר בירושלים האוטופית, הבדיונית והדמיונית שהם רואים בעיני רוחם. מאחר שירושלים הזאת מעולם לא היתה ולעולם לא תהיה, למה לטרוח עם ירושלים בכלל? הרי היא רק מקום על המפה, לא יפה במיוחד ודי קרתני. יש בירושלים האמיתית יותר מדי מוסדות תורניים שלא מאפשרים לירושלים הדמיונית, האידיאלית, הנאורה והחילונית לעילא לצמוח.

גם יהודים דתיים בגולה מתקשים להתמודד עם ירושלים האמיתית. הפנטזיה שלהם על ירושלים המושלמת - ירושלים עם מנהיגות דתית ורבנית מהסוג המסוים שהם רוצים, ירושלים עם אחידות של מנהגים ושל קיום מצוות, ירושלים עם צייתנות מוחלטת למסורת ולמנהגים - מונעת מהם לראות את ירושלים כפי שהיא באמת. הואיל וגם ירושלים המושלמת שלהם איננה זמינה כעת, "לשנה הבאה בירושלים" נאמר במשמעות של "לשנה הבאה בירושלים", אבל רק בתנאים שלי. ירושלים הדמיונית מושכת את הלב הרבה יותר מהעיר האמיתית. בירושלים הדמיונית אין בעיות דיוור, חינוך או קשיי בתעסוקה. היא משיחית בטבעה ולכן "לשנה הבאה בירושלים" היא בעצם תפילה של המשיח, אבל לא שלנו.

גם קבוצה זו של יהודים נפלאים ונאמנים שתומכים בעם ישראל ובארץ-ישראל בכל לבם, בכל זאת ממתינה שהגדרת השלמות שלה תתגשם לפני שהמשפט "לשנה הבאה בירושלים" יהפוך בשבילה למציאות. חבל, מפני שהם עצמם, העם היהודי בכלל, מדינת ישראל וירושלים בפרט, כולם מחמיצים הזדמנות נפלאה לבנות את ירושלים האמיתית כאן ועכשיו. הבה נקווה ונפעל לכך שבשנה הבאה באמת נגיע לירושלים ושירושלים האמיתית תפרח ותשגשג היום וגם בעתיד.

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה

כֹּה אָמַר ה' עֲבֹדוּ

עֹזֵם הַרְבִּיעִי וְעֹזֵם הַחֲמִישִׁי וְעֹזֵם הַשְּׁבִיעִי וְעֹזֵם הָעֶשְׂרִי

יְהִי לְבַיִת יְהוָה לְשִׁשׁוֹן וְלְשִׁמְחָה וְלְמַעֲדִים טוֹבִים

וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֲהַבּוּ

